This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

878
C9
F78

Q. CURTI RUFI

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI MACEDONIS

LIBRI III ET IV

A 468784

THE FIRST TWO EXTANT BOOKS OF QUINTUS CURTIUS

FOR SIGHT READING

EDITED BY

HAROLD N. FOWLER

WITH AN INTRODUCTION ON READING AT SIGHT BY

JAMES B. GREENOUGH

BOSTON, U.S.A.,
GINN & COMPANY, PUBLISHERS
1891.

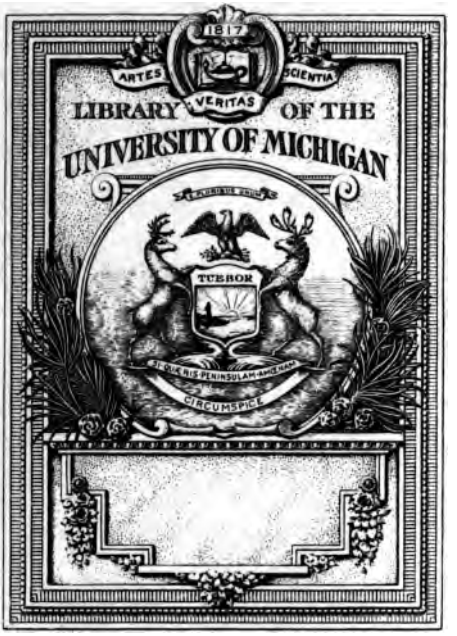

THE GIFT OF
Prof. W. H. Wait.

Q. CURTI RUFI

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI MACEDONIS

LIBRI III ET IV

9

THE FIRST TWO EXTANT BOOKS OF QUINTUS CURTIUS

FOR SIGHT READING

EDITED BY

HAROLD N. FOWLER

WITH AN INTRODUCTION ON READING AT SIGHT BY

JAMES B. GREENOUGH

BOSTON, U.S.A.,
GINN & COMPANY, PUBLISHERS
1891.

COPYRIGHT, 1890.
BY GINN & COMPANY.

ALL RIGHTS RESERVED.

878
C9
F78

TYPOGRAPHY BY J. S. CUSHING & CO., BOSTON, U.S.A.
PRESSWORK BY GINN & CO., BOSTON, U.S.A.

Gift
Prof. W. N. Fowler
3-6-8-32

PREFACE.

This edition of the first two extant books of Quintus Curtius (probably the third and fourth books of the original work) is intended for use in the upper classes of preparatory schools and the lower classes of colleges. At the foot of each page such words and uses of words are given as cannot reasonably be expected to be familiar to those who have studied Latin only three or four years. It is hoped that some waste of time in the class-room may thus be avoided.

The text is adopted without change from Vogel's edition, Leipsic, 1884.

HAROLD N. FOWLER.

EXETER, N.H., October, 1890.

INTRODUCTION.

As the subject of Reading at Sight is one in which I have long been interested, I write at the request of my friend, Dr. Fowler, an introductory note to this book intended for practice in that art. The phrase, Reading at Sight, has almost become a cant one from its frequent use and not rare misuse. What is, or rather should be, meant by it? It is certainly not any patent appliance for dispensing with labor in the learning of languages, — an idea which, more or less widely spread, has attracted many ignorant and lazy pupils, and perhaps teachers; — nor does it consist in the substitution for grammar and lexicon of the light of nature in loose guessing, — an idea which has prejudiced many against both the thing and the phrase. No reading at sight, or any other reading, can dispense with a knowledge of the grammar and vocabulary of a language. How, then, does the process differ from any other method? The difference is merely in the order of attainment and the use of knowledge when attained. Formerly, it used to be supposed in effect that all the grammar and all the vocabulary of a language must be learned before the student could begin to read; and as such a knowledge is almost, if not quite, impossible, very few persons ever began to read at all. They knew a great deal about the language, and after having learned a passage they could do something towards putting it into English, the language in which they had really learned it. But they had no knowledge of the foreign modes of thought or of the ideas that the writer presented to his own mind when he wrote. I know some excellent scholars

trained under this system that never look at a passage of Greek or Latin without translating it first into English before trying to see what it means. The idea of those who wished to reform this state of things was that all information should be used as fast as it was acquired and in the very act of acquirement, and that the pupil should be forced to think in the forms and order of the foreign tongue. This is really all there is of it. A pupil should begin from the start to try to read straight away, as if the language were his own, to see what mental pictures the author meant to present to himself, and only then, if necessary at all, transfer the thought to an English form of expression. Translation is the most convenient means for the student to satisfy himself or others that he understands, but beyond this it is an absolute hindrance to the study of a language. If a boy continues to think the English into the Latin, he is just so far prevented from seeing what the author, who did not have any English ideas, really meant to say. He must follow the foreign forms of thought and grammar and the order of ideas, or he cannot learn these forms, this order, or these ideas. The only way to learn to do a thing is to do it. It is for the purpose of affording material for the necessary practice that this book has been prepared. The reader is supposed to have acquired in some way (preferably by use) a knowledge of the ordinary forms and constructions of the language, and a vocabulary of the commonest words. To show how he is then to proceed I have taken a few passages from the beginning of the book and followed exactly the processes which it seems to me the reader ought to follow. It makes little difference whether he translates or not, if he takes the meaning in first without translating; but this is the essential thing: that the words should present their ideas in the order in which they occur and with as little intermediate English coloring as possible at the stage of advancement of the reader.

Taking the first passage of the book, he may proceed as is indicated in the following notes: —

Inter haec: naturally referring to the transactions of the preceding book. For our purpose it is not at all necessary to know what. But we may be sure the expression means, 'while this was going on,' 'meanwhile.' — *Alexander:* evidently opposed to the person or persons engaged in the transactions referred to. — *ad conducendum:* obviously the purpose of some action (see Gr. § 300), and probably one of Alexander's. The meaning of the word has a very wide range, and if the student has not learned to read rapidly enough to take in the whole context, he can only have a vague notion of the meaning. He will naturally take the idea of 'get together,' or 'get up,' but he must be on his guard against settling upon any of the English *translations* given in his dictionary. These almost invariably follow English courses of thought, and will in nine cases out of ten mislead. Some such tentative meaning as above suggested can be assumed until further information is gained. This idea, however, no matter how vague, must be steadily kept in mind. Half the difficulty is in accustoming oneself to holding on to ideas not fully defined by *English words.* — *ex Peloponneso:* the idea of 'get together' is somewhat defined by this expression of the 'place from which.' The reader may go on; — *militem:* completing the purpose-phrase *ad conducendum.* It of course cannot mean 'a soldier,' but the reader will doubtless remember the use in Cæsar of such nouns as *equitatus,* and he will not be slow to take it in a collective sense; in which idea he will be confirmed by his dictionary, from which he may learn this Latin usage for all time. He will do well at this point to see by looking up *conducere* whether it does not have a technical meaning with such words as *miles,* and this he will find to be the case. If he is only reading for the history, such a more exact idea he will find perhaps unnecessary, as his vague meaning will do, but ordinarily at this stage he needs more than that. — *Cleandro:* this word may be either dative or ablative, but as the relations in which persons stand are oftener denoted by the dative, it is more likely to be dative. Yet the ablative absolute is so common that that

possibility must not be forgotten. The two possibilities must be remembered and carried on. The learner can now go back and see what he has got so far: 'The time, the subject, the purpose, the place from which, and the man who acts or to whom something is done.' — *cum pecunia:* this phrase settles almost certainly the case of *Cleandro;* for though it might be *cum pecunia agrum dedit* or the like, yet the immediate connection of the phrase with the name indicates a close relation between them. Hence we suspect the ablative absolute. — *misso:* this word clinches our conclusion, and we can see that the whole is a subordinate branch of the main action ascribed to Alexander. The purpose is now seen to belong to the action of *misso,* and we have the idea 'that Alexander sent Cleander with money to hire troops from Peloponnesus,' but the main action still remains unknown. — *Lyciae:* this word evidently begins a new branch, and must almost certainly be in the genitive, being the name of a country of which no relation would naturally be expressed here by the dative. — *rebus:* the governing word of the two genitives, and not possibly anything but ablative absolute from the nature of the idea expressed. — *compositis:* forming the keystone of the new arch, which we see stands on a line with *Cleandro misso.* — *ad urbem,* etc.: plainly enough the final action of Alexander, and completing the whole in the regular Roman form. It is worth while to notice that the place to which Alexander goes is opposed (by emphatic position) to the places whose affairs he first sets in order. The key to the meaning of all Latin prose is found in the arrangement of the words, by which phrases, antitheses, immediate connections, and all kinds of modes of thought are indicated with great exactness. Now if the purpose of the reading be to learn to read Latin, it is well to look back and see what usages we have come to which are presumably new or at least not so very common, — the technical meaning of *conducere,* the collective use of *miles,* and the antithetic position of opposed words.

2. *Media:* this word of course, for aught we can see, might be

either accusative plural or nominative or ablative singular feminine. But as it cannot very well agree with *tempestate*, it is more likely to be accusative. Its emphatic position suggests no idea to us, neither at the present stage need it trouble us.— *illa tempestate:* the ablative of a word that refers to time naturally expresses the *time when*. The meaning of the word as here employed is probably a new one. From meaning *season* it has come to have the meaning of *tempus*, from which it is a derivative (abstract). This one could almost guess, and the dictionary will confirm the conjecture.— *moenia:* when we come to this, it obviously settles *media* as its attribute, and the position of the two naturally refers them to the city Celænæ just mentioned. Whether the words are subject or object makes absolutely no difference at present. From the nature of the case, a city regarded as enclosed in walls, which *moenia* must mean here, can only have practically one relation: it must be something or have something done to it, in both of which phases it is essentially passive.— *interfluebat:* the relation is now settled. The city is now seen to be '*flowed through*' by a river in the middle; to wit, the *Marsyas amnis*, the next phrase.— *fabulosis:* an adjective modifying some ablative of manner, means, or instrument, because names of things naturally stand in that relation, and there is no reason to expect any name of persons, and besides persons have ordinarily prepositional constructions.— *Graecorum:* belonging to the noun with which our adjective must agree.— *carminibus:* the character of this noun confirms our supposition of its relation as an ablative of means or the like, and *inclitus* completes the adjunct describing our river. As to the words, the only troublesome one is *fabulosis;* but our knowledge of the force of the termination *osus* ought, if we avoid the English borrowed word 'fabulous' (a caution such as must always be taken), to show us the meaning 'full of marvellous stories.'

3. *Fons*, etc.: these words read of themselves, if we only have patience to hold on to the phrase *ex summo*, etc., denoting a 'place whence,' until we have a word of motion, *excurrens*, to attach it to.

The same patience must be exercised with 'the place to which' in *subiectam petram*. This last word is new, and not Latin, but borrowed. Its meaning must be got by any means that we have. — *magno strepitu:* obviously denoting, from the nature of the words, the manner or accompanying circumstance of the action. — *aquarum:* this word limiting *strepitu* would seem to us at first unnecessary, as the noise of the fall is sufficiently indicated without it. But languages and even writers differ much in their use of individual words. *Fons* includes the water but does not necessarily impress the idea upon us, and hence *aquarum* is added beside. In English we should say, *in a noisy cascade.* — *cadit:* the whole picture can represent nothing but a stream falling from a height into a rocky basin, and we are ready to go on. — *inde:* after falling into the basin. — *diffusus:* naturally the force of *dis* can only be that the water spreads from its retaining rocks into a wide and shallow stream. — *rigat:* (cf. *irrigate*) — *suas;* the emphatic position opposes the waters of the river to tributaries which might make them turbid. — *dumtaxat:* in later writers is used with the force of *modo.*

4. *Locum . . . fecit:* notice that the Latin says 'made a place,' in a connection where we should not use that figure, though it is perfectly intelligible, but should say, 'given a chance,' or 'an opportunity,' or 'occasion.' But always see first just what the Roman said to himself before you undertake to say the like thing to your English hearer. — *mendacio:* the reader will know (or find out) that this word corresponds to our word 'lying'; but he can hardly help seeing also that it does not exactly correspond, but that its meaning is free from the suggestion of wrong which that word has in English. He will therefore translate it by 'fiction,' or some similar word which does not contain that suggestion. Such differences should be noticed, and the pupil should not be content with picking out from a string of synonymes given in the dictionary one which seems to suit. The author really says 'lying'; but as that was not so reprehensible as it is with

us, he can use the expression also of the imaginations of the poets, as here. — *quippe:* if the pupil has forgotten this word from his Virgil he must find it out as in previous cases. If a teacher gives the meaning, he should give it in some form that will instruct the boy for future occurrences of the same word. If the boy looks it up in the dictionary, he should run through the article and see what general idea the word presented to a Roman. — *traditum est:* the neuter of the participle, as well as the emphatic position of the verb taken in connection with the preceding, suggests an impersonal idea like, *there is a tradition* (obviously the *mendacium* of the poets). — *nymphas:* with what precedes, this must be the subject of an indirect discourse construction containing the tradition. — *amore amnis:* naturally, as a personal feeling attached to the persons of the nymphs, a cause or the like of something that they do or suffer, and the idea is completed by *retentas.* — *in illa*, etc.: the idea being complete so far we have only to add the action predicated, and the whole statement is clear. Notice that the emphasis is not '*dwell* (or sit) on that rock,' as we might perhaps expect, but 'have *that rock* for a dwelling-place': to a Roman mind, they must live in some such place. Even such refinements as this the Latin naturally distinguishes, not as refinements, but because the order of the words is a perfect mirror of the prominence of ideas.

5. *Ceterum:* in this use a word belonging to later Latin. It indicates a slight contrast between the foregoing and the following, often no more than the contrast of a new subject of discourse, like our *now*, as here. — *quamdiu:* a relative word, and therefore requiring an antecedent. But it is to be remembered that this 'antecedent' often follows and often is not expressed at all. 'Whom therefore ye ignorantly worship, him declare I unto you' and 'Do what you can' are the types of Latin relative clauses more common than any others. An *as long* must have (to our minds) a *so long* to match it, and this *so* belongs in the main clause. This is elementary lore, but most boys find it

hard to make their own. — *intra muros:* cf. *interfluebat*, above. — *nomen: i.e.* Marsyas. — *at:* a stronger adversative than *ceterum*, here, as we see, contrasting the course within and that without the walls. — *maiore:* do not fail to see the emphasis and notice the turn it gives to the thought. The author has said *fluit* of the early course; then *evolvit*, as if it had gathered strength by being pent up in the city; and finally *maiore vi*, so much so as to make it a different river. — *vi ac mole:* the Latin likes to combine two such words, either of which would be sufficient and which in fact overlap each other, to express a single idea from two points of view, as here *vi* expresses the force of the current, *mole* the quantity of water. — *agentem undas:* this participial phrase must of course belong to the river, and the reader will notice that the Latin likes to omit a pronoun if there is any adjective or other modifier to suggest the form omitted. The reader must notice the fondness of the language for participial constructions to express all sorts of circumstances (read Gr. § 292). Here the participle is equivalent to 'now that it,' etc. The expression is a rather poetical one according with the style of this writer.

6. *Alexander:* a return, evidently, to the narrative after the digressive description. The subject is emphasized to let the reader know this. — *quidem:* the reader will have already found this one of the untranslatable particles so frequent in Latin, but he may be sure that it serves as a guide-post to an antithesis which is always more or less important to the sense. It may have another guide-post at the other end, as it were, as here, or this may be omitted, but it is sure to say 'look out for an antithesis.' This should be between the word *quidem* follows and something else, but here the fondness of the Latin for setting off persons, and a confused idea of an antithesis between Alexander and other assailants, transfers the antithesis from *urbem* and *arcem*, where it naturally belongs, to the entire statements, though *arcem* is sufficiently emphasized by *vero*, and *urbem* by its position retains something of its proper prominence. — *urbem*, etc.: one reading

in the regular order must pay no regard to *intrat*, but take in the words regardless of the final predicate, and read as if the idea of *finds* followed, which idea is, in Latin, implied. The Latin likes to crowd two statements into one, as here, — 'finds the city deserted and so goes in without opposition, but the citadel he has to assail; before doing this, however, he summons it to surrender': the result is given in the following. — *denuntiaret:* the mood at once shows that it means not 'who did,' but 'who should'; *i.e.* 'to announce.' The force of the preposition, as is usual with that kind of word, is difficult to define, but may be seen by careful examination: the heralds are not only to report (*nuntiare*), but to lay officially before them (cf. *defero*) the formal demand of Alexander, which amounts to a threat. — *ni dederent:* as this is already determined to be indirect discourse, the verb must stand for *ni deditis, ni dedetis,* or *ni dedatis.* Which of the three, really makes no difference, and is only a grammatical question; the true relation of the sentence as a future protasis and apodosis is at once determined. — '*You shall unless you do.*' — *ipsos:* the word itself opposes the men to some one or something else, which is obviously here nothing but the citadel; *i.e.* not only would he destroy that, but would put them to death (the only meaning that *ultima* could naturally have, even if the reader does not know that the phrase is a euphemism for torture and death).

Such notes might be extended indefinitely, but enough has been said to show the method recommended, — a method which, in some form or other, consciously or unconsciously, is, it seems to me, indispensable for a real knowledge of any foreign tongue.

J. B. GREENOUGH.

CAMBRIDGE, Oct. 15, 1890.

Q. CURTI RUFI

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI MACEDONIS

LIBER III.

Cap. I.

1 Inter haec Alexander ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso Lyciae Pamphyliaeque rebus conpositis ad urbem Celaenas exercitum admovit. Media illa tempestate moenia interfluebat Marsyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. Fons eius ex summo montis cacumine excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum cadit: inde diffusus circumiectos rigat campos, liquidus et suas dumtaxat undas trahens. Itaque color eius placido mari similis locum poetarum mendacio fecit: quippe traditum est nymphas amore amnis retentas in illa rupe considere. Ceterum quamdiu intra muros fluit, nomen suum retinet: at cum extra munimenta se evolvit, maiore vi ac mole agentem undas Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam ab suis intrat, arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus caduceatorem praemisit, qui denuntiaret, ni dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem in turrem et situ

1 2 3 4 5 6 7

1. ad conducendum, *to hire*. 6. inclitus, *famed*. 7. petram (Greek), rock. 8. rigat, *waters* (*cf. irrigate*). 9. dumtaxat, *only just*. 17. caduceatorem, herald (caduceus, *herald's staff*).

et opere multum editam perductum, quanta esset altitudo, intueri iubent ac nuntiare Alexandro, non eadem ipsum et incolas aestimatione munimenta metiri: se scire inexpugnabiles esse, ad ultimum pro fide
8 morituros. Ceterum ut circumsideri arcem et omnia sibi in dies artiora esse viderunt, sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Dareus ipsis misisset, dederent urbem, postquam nihil inde praesidii mittebatur, ad praestitutam diem permisere se regi.
9 Superveniunt deinde legati Atheniensium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed etiam ceteros Graecos restitui
10 suis iussurum respondit finito Persico bello. Ceterum Dareo imminens, quem nondum Euphraten superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditurus.
11 Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluri- 2
12 bus vicis quam urbibus frequens. Tunc habebat nobilem quondam Midae regiam. Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis praeterfluit, pari in-
13 tervallo Pontico et Cilicio mari distantem. Inter haec maria angustissimum Asiae spatium esse conperimus, utroque in artas fauces conpellente terram. Quae quia continenti adhaeret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulae praebet ac, nisi tenue discrimen obiceret, quae nunc dividit maria,
14 committeret. Alexander urbe in dicionem suam redacta Iovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium, Midae patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sane a vilioribus vulgatisque usu abhor-
15 rens. Notabile erat iugum adstrictum conpluribus nodis in semetipsos inplicatis et celantibus nexus.

1. *multum, much, i.e. very.* 3. metiri, *measure.* 6. in dies, *day by day.* artiora, *more straitened.* inducias, *truce.* 13. iussurum, *sc.* se. 14. imminens, *hanging over, i.e. intent upon.* 16. discrimen (cf. discerno), *decisive point.* 22. Asiae, *Asia Minor.* 23. utroque [illegible] (cf. discerno), *intervening spac*

Incolis deinde adfirmantibus, editam esse oraculo 16
sortem, Asiae potiturum, qui inexplicabile vinculum
solvisset, cupido incessit animo sortis eius explendae.
Circa regem erat et Phrygum turba et Macedonum, 17
illa expectatione suspensa, haec sollicita ex temeraria
regis fiducia: quippe serie vinculorum ita adstricta,
ut, unde nexus inciperet quove se conderet, nec
ratione nec visu perspici posset, solvere adgressus
iniecerat curam ei, ne in omen verteretur irritum in-
ceptum. Ille nequaquam diu luctatus cum latentibus 18
nodis, "Nihil," inquit, "interest, quomodo solvan-
tur": gladioque ruptis omnibus loris oraculi sortem
vel elusit vel inplevit.

3 Cum deinde Dareum, ubicumque esset, occupare 19
statuisset, ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum
classi ad oram Hellesponti, copiis autem praefecit
Hegelochum, Lesbum et Chium Coumque praesidiis
hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quin- 20
genta attributa: ad Antipatrum et eos, qui Graecas
urbes tuebantur, sexcenta missa: ex foedere naves
sociis imperatae, quae Hellesponto praesiderent.
Nondum enim Memnonem vita excessisse cogno- 21
verat, in quem omnes intenderat curas, satis gnarus
cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur.

Iamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi nu- 22
mero copiarum inito Paphlagoniam intrat: huic iuncti
erant Heneti, unde quidam Venetos trahere originem
credunt. Omnis haec regio paruit regi datisque obsi- 23
dibus tributum, quod ne Persis quidem tulissent,
pendere ne cogerentur, inpetraverunt. Calas huic 24
regioni praepositus est: ipse adsumptis, qui ex Mace-
donia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

5. illa, *the former*. haec, *the latter*. 9. irritum, *vain*. 12. loris, *thongs*. 30. pendere, *pay* (hang in scales).

Cap. II.

1 At Dareus nuntiata Memnonis morte haud secus, quam par erat, motus omissa omni alia spe statuit ipse decernere: quippe quae per duces suos acta erant, cuncta damnabat, ratus pluribus curam, omni-
2 bus afuisse fortunam. Igitur castris ad Babylona positis, quo maiore animo capesserent bellum, universas vires in conspectum dedit et circumdato vallo, quod decem milium armatorum multitudinem caperet,
3 Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Orto sole ad noctem agmina, sicut discripta erant, intravere vallum. Inde emissa occupaverant Mesopotamiae campos, equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, maiorem quam pro numero speciem
4 ferens. Persarum erant centum milia, in quis eques xxx inplebat. Medi decem equitum, quinquaginta
5 *milia* peditum habebant. Barcanorum equitum duo milia fuere, armati bipennibus levibusque scutis cetrae maxime speciem reddentibus: peditum decem
6 milia pari armatu sequebantur. Armenii quadraginta *milia* miserant peditum additis septem milibus equitum. Hyrcani egregiorum *equitum*, ut inter illas gentes, sex milia expleverant additis equitibus mille
7 Tapuris. Derbices quadraginta peditum milia armaverant: pluribus aere aut ferro praefixae hastae, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque duo milia
8 equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo milium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum iis erant ignobiles aliae gentes: duo *milia peditum*, equitum duplicem paraverant nume-

3. decernere, fight a decisive battle. 4. ratus, from reor. 9. orto sole, *from sunrise.*
14. quis = quibus. *17. cetrae, a short Spanish shield.* 24. pluribus, sc. erant.

rum. His copiis triginta milia Graecorum mercede 9
conducta egregiae iuventutis adiecta. Nam Bactrianos et Sogdianos et Indos ceterosque rubri maris accolas, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio
5 prohibebat acciri. Nec quicquam illi minus quam 10
5 multitudo militum defuit. Cuius tum universae aspectu admodum laetus purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem belli peritum et ob exilium infestum Alexandro
10 —quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus— percontari coepit, satisne ei videretur instructus ad obterendum hostem. At ille, et suae sortis et regiae 11
superbiae oblitus: "Verum," inquit, "et tu forsitan audire noles et ego, nisi nunc dixero, alias nequiquam
15 confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, haec tot 12
gentium et totius Orientis excita sedibus suis moles finitimis potest esse terribilis: nitet purpura auroque, fulget armis et opulentia, quantam, qui oculis non subiecere, animis concipere non possunt. Sed Mace- 13
20 donum acies, torva sane et inculta, clipeis hastisque immobiles cuneos et conferta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant, peditum stabile agmen: vir viro, armis arma conserta sunt: ad nutum monentis intenti sequi signa, ordines servare didicerunt. Quod 14
25 imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam non duces magis quam milites callent. Ac ne auri argentique studio 15
teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit: fatigatis humus cubile est, cibus, quem occu-
30 parunt, satiat, tempora somni artiora, quam noctis sunt. Iam Thessali equites et Acarnanes Aetolique, 16
invicta bello manus, fundis, credo, et hastis igne

5. acciri, *be summoned.* 7. purpuratis, *courtiers* (purple-clad). 14. alias, *at another time, hereafter.* 20. torva, *wild, savage.* 27. callent, *understand by experience.* 32. fundis, *slings.*

duratis repellentur! Pari robore opus est. In illa terra, quae hos genuit, auxilia quaerenda sunt: argentum istud atque aurum ad conducendum militem
17 mitte." Erat Dareo mite ac tractabile ingenium, nisi etiam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis inpatiens hospitem ac supplicem, tunc cum maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad
18 capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus: "Habeo," inquit, "paratum mortis meae ultorem: expetet poenas consilii mei spreti is ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia regni tam subito mutatus documentum eris posteris, homines, cum se permisere fortunae, etiam naturam dediscere." Haec vociferantem, quibus imperatum
19 erat, iugulant. Sera deinde paenitentia subiit regem ac vera dixisse confessus sepeliri eum iussit.

Cap. III.

1 Thymodes erat, Mentoris filius, impiger iuvenis: cui praeceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quis plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet: opera eorum usurum se in bello. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod antea Memnoni dederat.

2 Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminentium rerum, sive illas aegritudo, sive divinatio animi praesagientis accersiit.

3 Castra Alexandri magno ignis fulgore conlucere ei visa sunt et paulo post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo *quondam* ipse fuisset, equo *deinde per Babylona* vectus subito cum ipso equo

5. plerumque, *generally*. 7. cum maxime, *especially*. 19. quis = quibus. 25. praesagientis, cf. sag-ax.

oculis esse subductus. Ad haec vates varia inter- 4
pretatione curam distrinxerant: alii laetum id regi
somnium esse dicebant, quod castra hostium arsis-
sent, quod Alexandrum deposita regia veste in
Persico et vulgari habitu perductum ad se vidisset.
Quidam contra augurabantur: quippe illustria Mace- 5
donum castra visa fulgorem Alexandro portendere,
quod *vestem Persicam* ac vulgarem habuisset, haud
ambigue regnum Asiae, quoniam in eodem habitu
Dareus fuisset, cum appellatus est rex. Vetera 6
quoque omina, ut fere *fit*, sollicitudo revocaverat:
recensebant enim Dareum in principio imperii vagi-
nam acinacis Persicam iussisse mutari in eam for-
mam, qua Graeci uterentur, protinusque Chaldaeos
interpretatos, imperium Persarum ad eos transitu-
rum, quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse et 7
vatum responso, quod edebatur in vulgus, et specie,
quae per somnum oblata erat, admodum laetus castra
ad Euphraten moveri iubet.

7 Patrio more Persarum traditum est orto sole demum 8
procedere. Die iam illustri signum e tabernaculo
regis bucina dabatur. Super tabernaculum, unde ab
omnibus conspici posset, imago solis crystallo inclusa
fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, 9
quem ipsi sacrum et aeternum vocabant, argenteis
altaribus praeferebatur. Magi proximi patrium car- 10
men canebant. Magos trecenti et sexaginta quinque
iuvenes sequebantur puniceis amiculis velati, diebus
totius anni pares numero: quippe Persis quoque in
totidem dies discriptus est annus. Currum deinde 11
Iovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximiae
magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequeba-

2. *distrinxerant*, *had stretched apart*, *divided*. 13. acinacis (gen.), Persian dagger
20. *orto sole demum*, *not until sunrise*. 22. bucina, *horn*. 28. amic-ulis, garme
29. *quoque*, *i.e.* as well as the Romans.

tur. Aureae virgae et albae vestes regentes equos
12 adornabant. Haud procul erant vehicula decem
13 multo auro argentoque caelata. Sequebatur haec
equitatus duodecim gentium variis armis et moribus.
Proximi ibant, quos Persae Immortales vocant, ad
decem milia. Cultus opulentiae barbarae non alios
magis honestabat: illi aureos torques, illi vestem
auro distinctam habebant manicatasque tunicas, gem-
14 mis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos cogna-
tos regis appellant, decem et quinque milia hominum.
Haec vero turba, muliebriter propemodum culta, luxu
15 magis quam decoris armis conspicua erat. Dory-
phoroe vocabantur proximum his agmen, soliti vestem
excipere regalem: hi currum regis anteibant, quo
16 ipse eminens vehebatur. Utrumque currus latus
deorum simulacra ex auro argentoque expressa deco-
rabant: distinguebant internitentes gemmae iugum,
ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia,
quorum alterum Nini, alterum erat Beli. Inter haec
aquilam auream pinnas extendenti similem sacrave-
17 rant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur: 8
purpureae tunicae medium album intextum erat,
pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris
18 inter se concurrerent, adornabant et zona aurea
muliebriter cinctus acinacem suspenderat, cui ex
19 gemma vagina erat. Cidarim Persae vocabant
regium capitis insigne: hoc caerulea fascia albo dis-
20 tincta circumibat. Currum decem milia hastatorum
sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro
21 praefixa gestabant. Dextra laevaque regem ducenti
ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Ho-
rum agmen claudebatur triginta *milibus* peditum,

regentes = eos qui regebant. 3. caelata, *carved* (caelum, *chisel*). 8. manicatas, *sleeves.* 12. *Doryphoroe, spear-bearers.* 17. inter-nitentes, *shining between.* 23. acinacem, *sword.* 24. *zona, belt.* 27. fascia, *band.*

quos equi regis cccc sequebantur. Intervallo deinde 22
unius stadii matrem Darei Sisigambim currus vehebat et in alio erat coniux. Turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim deinde, 23
quas armamaxas appellabant, sequebantur. In his erant liberi regis et quae educabant eos spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum regiae 24
pelices trecentae et sexaginta *quinque* vehebantur, et ipsae regali cultu ornatuque. Post quas pecuniam
regis sexcenti muli et trecenti cameli vehebant praesidio sagittariorum prosequente. Propinquorum ami- 25
corumque coniuges huic agmini proximae lixarumque et calonum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter ar-
mati. Contra si quis aciem Macedonum intueretur, 26
dispar facies erat equis virisque non auro, non discolori veste, sed ferro atque aere fulgentibus: agmen 27
et stare paratum et sequi, nec turba nec sarcinis praegrave, intentum ad ducis non signum modo, sed
etiam nutum. Et castris locus et exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non 28
defuit: Dareus, tantae multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat.

Cap. IV.

9 Interea Alexander Abistamene Cappadociae prae- 1
26 posito Ciliciam petens cum omnibus copiis *in* regionem, quae castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Croesum in Lydiam duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia 2

5. armamaxas, *covered carriages*. 6. spadonum, *eunuchs*. 8. pelices, *concubine*
12. lixarum, *camp-followers*. 13. calonum, *army-servants*. 21. suppetebant, *suffi*
27. stativa, *a stationary camp* (cf. sto).

ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolae dicunt artissimas fauces, munimenta, quae manu ponimus,
3 naturali situ imitantes. Igitur Arsames, qui Ciliciae praeerat, reputans, quid initio belli Memno suasisset, quondam salubre consilium sero exequi statuit: igni ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quidquid usui potest esse, corrumpit, sterile ac nudum
4 solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare praesidio iugumque opportune itineri imminens obtinere unde inultus subeuntem hostem aut
5 prohibere aut opprimere potuisset: nunc paucis, qui callibus praesiderent, relictis retro ipse concessit, populator terrae, quam a populationibus vindicare debebat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati ne conspectum quidem hostis sustinere valuerunt, cum
6 vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo iugo montis asperi ac praerupti Cilicia includitur: quod cum a mari adsurgat, velut sinu quodam flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum
7 litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsus mari cedit, asperi tres aditus et perangusti sunt,
8 quorum uno Cilicia intranda est. Campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem eius crebris distinguentibus rivis: Pyramus et Cydnus, incliti amnes, fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis, quippe leni tractu e fontibus labens puro solo excipitur nec torrentes incurrunt, qui placide manantis
9 alveum turbent. Itaque incorruptus idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus,
10 ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas

1. *Pylas, gates.* 13. callibus, *mountain paths.* 18. praerupti, *steep, jagged.* 21. dorsum, *back, ridge.* introrsus, *inward.* 23. eadem (sc. est), i.e. Cilicia. 26. liquore, 27. tractu, *course* (cf. traho). 28. manantis (gen.), *flowing.*

exederat. Monstrabantur urbium sedes Lyrnessi et Thebes, Typhonis quoque specus et Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil praeter famam duraverat.

11 Alexander fauces iugi, quae Pylae appellantur, in- 11
travit. Contemplatus locorum situm non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui *in* subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos: 12
dorsum montis imminebat viae non angustae modo, sed plerumque praeruptae, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen 13
leviter armatos praecedere iusserat scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum: intentos arcus habebant moniti, non iter ipsos inire, sed proelium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, 14
cui tum maxime Persae subiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille Parmenione 15
ad inhibendum incendium cum expedita manu praemisso, postquam barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat.

Cap. V.

12 Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum 1
est, interfluit. Et tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore solis accendit, et diei fervidissimum tempus esse coeperat. Pulvere simul ac sudore perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste deposita in conspectu agminis — decorum quo-

1. exederat, *had destroyed*. 3. crocum, *saffron*. 18. tum maxime, *just then*.

que futurum ratus, si ostendisset suis, levi et parabili cultu corporis se esse contentum — descendit in
3 flumen. Vixque ingressi subito horrore artus rigere coeperunt, pallor deinde suffusus est et totum prope-
4 modum corpus vitalis calor liquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo et
5 paene iam luctus in castris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu cursuque rerum omnis aetatis ac memoriae clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse et extinctum. Instare Dareum, victorem,
6 antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victoria peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos aut hostes populatos: per vastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes fame atque inopia debellari
7 posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam ut ad Hellespontum fuga penetrarint, classem, qua transeant,
8 quem praeparaturum? Rursus in ipsum regem misericordia versa illum florem iuventae, illam vim animi, eundem regem et commilitonem divelli a se
9 et abrumpi inmemores sui querebantur. Inter haec liberius meare spiritus coeperat adlevabatque rex oculos et paulatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat: laxataque vis morbi ob hoc solum
10 videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animi autem aegritudo corpus urguebat, quippe Dareum quinto die in Cilicia fore nuntiabatur. Vinctum ergo se tradi et tantam victoriam eripi sibi ex manibus obscuraque et ignobili morte in tabernaculo extingui
11 se querebatur. Admissisque amicis pariter ac medi-

2. parabili, *easily procured*. 3. rigēre, *stiffen*. 6. com-potem mentis, *having control of his mind, i.e. sane*. 18. iam ut, *even though*. 24. meare, *go, come*.

cis: "In quo me," inquit, "articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor et, qui ultro intuli bellum, iam provocor. Dareus ergo cum tam superbas 12
5 litteras scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequiquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia et segnes medicos non expectant tem- 13
pora mea: vel mori strenue quam tarde convalescere mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis
10 in medicis est, sciant, me non tam mortis quam belli remedium quaerere." Ingentem omnibus incusserat 14
curam tam praeceps temeritas eius. Ergo pro se quisque precari coepere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium: inexperta 15
15 remedia haud iniuria ipsis esse suspecta, cum ad perniciem eius etiam a latere ipsius pecunia sollicitaret hostis. Quippe Dareus mille talenta interfectori 16
Alexandri daturum se pronuntiari iusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri
20 remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

Cap. VI.

14 Erat inter nobiles medicos, ex Macedonia regem 1
secutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi: puero comes et custos salutis datus non ut
25 regem modo, sed etiam ut alumnum eximia caritate diligebat. Is non praeceps se, sed strenuum reme- 2
dium adferre tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse promisit. Nulli promissum eius pla- 3
cebat praeter ipsum, cuius periculo pollicebatur.
30 Omnia quippe facilius quam moram perpeti poterat:

1. **articulo**, *crisis* (lit. *joint*). 6. arbitrio meo, *according to my own wish*. 19. iniuria *unjustly*. 23. ad-modum, *very* ("*to a degree*").

arma et acies in oculis erant et victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset, id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset — ita enim medicus praedixerat — aegre ferens. Inter haec a Parmenione, fidissimo purpuratorum, litteras accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dareo et spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem litterae incusserant et, quidquid in utramque partem aut metus aut spes subiecerat, secreta aestimatione pensabat. "Bibere perseverem, ut, si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quidquid acciderit, evenisse videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At satius est alieno me mori scelere, quam metu nostro." Diu animo in diversa versato nulli, quid scriptum esset, enuntiat epistolamque sigillo anuli sui inpresso pulvino, cui incubabat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto illuxit a medico destinatus dies, et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander levato corpore in cubili epistolam a Parmenione missam sinistra manu tenens accipit poculum et haurit interritus: tum epistolam legere Philippum iubet nec a vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conscientiae notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistola perlecta plus indignationis quam pavoris ostendit proiectisque amiculo et litteris ante lectum: "Rex," inquit, "semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc vere, arbitror, sacro et venerabili ore *tuo* trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet: servatus a

[illegible]bat, *weighed, considered.* 15. satius, *better.* 18. pulvino, *pillow.* 21. diluerat, *had diluted, mixed.* 32. diluet, *will wash away.*

me vitam mihi dederis. Oro quaesoque, omisso metu patere medicamentum concipi venis: laxa paulisper animum, quem intempestiva sollicitudine amici sane fideles, sed moleste seduli turbant." Non securum modo haec vox, sed etiam laetum regem ac plenum bonae spei fecit. Itaque: "Si di," inquit, "Philippe, 12 tibi permisissent, quo maxime modo velles, animum experiri meum, alio profecto voluisses, sed certiore, quam expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta tamen, quod dilueras, bibi: et nunc crede me non minus pro tua fide quam pro mea salute esse sollicitum." Haec elocutus dextram Philippo offert. 13 Ceterum tanta vis medicamenti fuit, ut, quae secuta 13 sunt, criminationem Parmenionis adiuverint. Interclusus spiritus arte meabat. Nec Philippus quicquam 14 inexpertum omisit: ille fomenta corpori admovit, ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primum mentis compotem esse sensit, modo 15 matris sororumque, modo tantae victoriae adpropinquantis admonere non destitit. Ut vero medicamen- 16 tum se diffudit in venas et sensim toto corpore salubritas percipi potuit, primum animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit: quippe post tertium diem, quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec 17 avidius ipsum regem quam Philippum intuebatur exercitus: pro se quisque dextram eius amplexi grates habebant velut praesenti deo. Namque haud facile dictu est, praeter ingenitam illi genti erga reges suos venerationem, quantum huius utique regis vel admirationi dediti fuerint vel caritate flagraverint. Iam 18 primum nihil sine divina ope adgredi videbatur: nam

15. arte, *closely*, i.e. *not freely, with difficulty*. 21. sensim, gradually. 24. post tertium diem, quam = tertio die post quam. 30. utique, especially.

cum praesto esset ubique fortuna, temeritas in glo-
19 riam cesserat. Aetas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens omnia eius opera honestabat et, quae leviora haberi solent, plerumque militari gratiora vulgo sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus habitusque paulum a privato abhorrens, militaris vigor:
20 quis ille vel ingenii dotibus vel animi artibus, ut pariter carus ac venerandus esset, effecerat.

Cap. VII.

1 At Dareus nuntio de adversa valitudine eius ac- 17
cepto celeritate, quantam capere tam grave agmen
poterat, ad Euphraten contendit iunctoque eo pontibus quinque tamen diebus traiecit exercitum Ciliciam
2 occupare festinans. Iam Alexander viribus corporis receptis ad urbem Solos pervenerat: cuius potitus ducentis talentis multae nomine exactis arci prae-
3 sidium militum inposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum atque otium reddens ostendit, quanta fiducia barbaros sperneret: quippe Aescula-
4 pio et Minervae ludos celebravit. Spectanti nuntius laetus adfertur Halicarnasso Persas acie a suis esse superatos, Myndios quoque et Caunios et pleraque
5 tractus eius suae facta dicionis. Igitur edito spectaculo ludicro castrisque motis et Pyramo amne ponte iuncto ad urbem Mallum pervenit, inde alteris castris
6 ad oppidum Catabolum. Ibi Parmenio regi occurrit: praemissus erat ad explorandum iter saltus, per quem
7 ad urbem Isson nomine penetrandum erat. Atque ille angustiis eius occupatis et praesidio modico relicto Isson quoque desertam a barbaris ceperat. Inde

1. *praesto, present, i.e. propitious.* 7. quis = quibus. 11. iuncto pontibus, *spanned bridges*; *cf.* 23. 15. multae, *fine.* 22. tractus, *region.* 24. alteris castris, *the second.* 26. saltus, *mountain pass.*

progressus deturbatis, qui interiora montium obsidebant, praesidiis cuncta firmavit occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem et auctor et nuntius venit. Isson deinde rex copias admovit: ubi consilio 8
habito, utrumne ultra progediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat, Parmenio non alium locum proelio aptiorem esse censebat. Quippe illic utriusque 9
regis copias numero futuras pares, cum angustiae multitudinem non caperent. Planitiem ipsis camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent: timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur: Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio 10
tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.

18 Erat in exercitu regis Sisenes Perses. Quondam 11
a praetore Aegypti missus ad Philippum donisque et omni honore cultus exilium patria sede mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexandrum inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles 12
obsignatam anulo, cuius signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes, praetor Darei, miserat eam hortabaturque Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate atque maioribus suis ederet: magno id ei apud regem honori fore. Has litteras Sisenes, utpote in- 13
noxius, ad Alexandrum saepe deferre temptavit, sed cum tot curis apparatuque belli regem videret urgueri, aptius subinde tempus expectans suspicionem initi scelesti consilii praebuit. Namque epistola, prius- 14
quam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam [et] ignoti anuli sigillo impresso Sisenis

13. **subinde**, *repeatedly*. 18. praetore, *governor*. 19. exilium . . . mutaverat, *had exchanged his native land for exile*. 26. utpote innoxius, *like an innocent man as he was*.

15 dari iusserat ad aestimandam fidem barbari. Qui quia per conplures dies non adierat regem, scelesto consilio eam visus est suppressisse et in agmine a Cretensibus haud dubie iussu regis occisus.

Cap. VIII.

1 Iamque Graeci milites, quos Thymodes a Pharna- 19
bazo acceperat, praecipua spes et propemodum unica, 6
2 ad Dareum pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret spatiososque Mesopotamiae campos repeteret: si id consilium damnaret, at ille divideret saltem copias innumerabiles neu sub unum fortunae 10
3 ictum totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc regi quam purpuratis eius displicebat: ancipitem fidem et mercede venalem proditioni imminere et dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro: nihil 15
tutius fore, quam circumdatos eos exercitu toto obrui
4 telis, documentum non inultae perfidiae futuros. At Dareus, ut erat sanctus ac mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam secutos fidem, suos
5 milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius na- 20
tionum exterarum salutem suam crediturum sibi, si
6 tot militum sanguine inbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere: defuturos enim, qui suaderent, si suasisse periculosum esset. Denique ipsos cotidie a se advocari in consilium 25
variasque sententias dicere, nec tamen melioris fidei
7 haberi, qui prudentius suaserit. Itaque Graecis nuntiare iubet, ipsum quidem benivolentiae illorum gratias *agere, ceterum, si retro* ire pergat, haud dubie reg-

13. proditioni imminere, were on the point of betraying. 15. commissum, entrusted (to them).

num hostibus traditurum. Fama bella stare et eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tantae enim multitudini, uti- 8
que cum iam hiems instaret, in regione vasta et invicem a suis atque hoste vexata non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse servato 9
more maiorum, qui universas vires discrimini bellorum semper obtulerint. Et, hercule, terribilem an- 10
tea regem et absentia sua ad vanam fiduciam elatum, postquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quae strepitu praetereuntium audito silvarum latebris se occulerent. Iam etiam valitudinis 11
simulatione frustrari suos milites. Sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen: in illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Haec magnificentius iactata quam verius: 12
Ceterum pecunia omni rerumque pretiosissimis Damascum Syriae cum modico praesidio militum missis, reliquas copias Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen coniuge ac matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem.

Forte eadem nocte et Alexander ad fauces, quibus 13
Syria aditur, et Dareus ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persae, 14
quin Isso relicta, quam ceperant, Macedones fugerent: nam etiam saucii quidam et invalidi, qui agmen non poterant persequi, excepti erant. Quos omnis 15
instinctu purpuratorum barbara feritate saevientium praecisis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis nuntiare, *quae vidissent*, regi suo iussit. Motis ergo castris 16

11. *ritu, after the manner.* 13. valitudinis, *illness.* 14. frustrari (dep.), *deceive.* 15. instinctu, *at the instigation.*

superat Pinarum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium haesurus. At illi, quorum amputaverat 21
manus, ad castra Macedonum penetrant, Dareum,
17 quanto maximo cursu posset, sequi nuntiantes. Vix
fides habebatur. Itaque speculatores *in* maritimas
regiones praemissos explorare *rex* iubet, ipse adesset,
an praefectorum aliquis speciem praebuisset universi
18 venientis exercitus. Sed cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes
deinde totis campis conlucere coeperunt omniaque
velut continenti incendio ardere visa, cum incondita
multitudo maxime propter iumenta laxius tenderet.
19 Itaque eo ipso loco metari suos castra iusserat, laetus,
quod omni expetierat voto, in illis potissimum angu-
20 stiis decernendum fore. Ceterum, ut solet fieri, cum
ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem
versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua adspirante res tam prospere gesserat, verebatur nec iniuria
ex his, quae tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat: unam superesse noctem, quae tanti discri-
21 minis moraretur eventum. Rursus occurrebat, maiora
periculis praemia et, sicut dubium esset, an vinceret,
ita illud utique certum esse, honeste et cum magna
22 laude moriturum. Itaque corpora milites curare iussit
ac deinde tertia vigilia instructos et armatos esse.
Ipse in iugum editi montis escendit multisque conlucentibus facibus patrio more sacrificium dis praesidi-
23 bus loci fecit. Iamque tertium, sicut praeceptum
erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus ac proelio: strenueque iussi procedere oriente
luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decre-
24 verant. Dareum xxx inde stadia abesse praemissi

4. *quanto maximo = quam maximo.* 12. tenderet, *stretched (tents), encamped*
14. *... ntecedent is in illis . . . fore.* 18. iniuria, *wrongly.* 22. periculis, abl.

indicabant. Tunc consistere agmen iubet armisque ipse sumptis aciem ordinat.

22 Dareo adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos *incessit* formido — quippe itineri *quam* proelio aptiores erant — raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium suosque ad arma vocantium maiorem metum incussit: alii in iugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent, equos plerique frenabant. Discors exercitus nec ad unum intentus imperium vario tumultu cuncta turbaverat. Dareus initio iugum montis cum parte copiarum occupare statuit, et a fronte et a tergo circumiturus hostem, a mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgueret. Praeter haec viginti milia praemissa cum sagittariorum manu Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire et obicere sese Macedonum copiis iusserat: si id praestare non possent, retrocedere in montes et occulte circumire ultimos hostium. Ceterum destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alii prae metu imperium exequi non audebant, alii frustra exequebantur, quia, ubi partes labant, summa turbatur.

25 26 27 28 29 30

Cap. IX.

23 Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur additis funditorum sagittariorumque viginti fere milibus. In eodem Thymodes erat, Graecis peditibus mercede conductis, triginta *milibus*, praepositus. Hoc erat haud dubie robur

1 2

14. **circumiturus**, *intending to surround*, the fut. part. expressing purpose. *22.* **dis-cussit** *knocked to pieces, shattered.*

3 exercitus, par Macedonicae phalangi acies. In laevo cornu Aristomedes Thessalus xx *milia* barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas loca-
4 verat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria milia delectorum equitum, adsueta corporis custodia, et pedestris acies, quadraginta milia, seque-
5 bantur: Hyrcani deinde Medique equites: his proximi ceterarum gentium, ultra eos dextra laevaque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum vi milia iaculatorum funditorumque antecedebant. 1
6 Quidquid in illis angustiis adiri poterat, inpleverant copiae, cornuaque hinc ab iugo, illinc a mari stabant. Uxorem matremque regis et alium feminarum gregem in medium agmen acceperant.
7 Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas 2
validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu 1
Nicanor, Parmenionis filius, tuebatur: huic proximi stabant Coenos et Perdiccas et Meleager *et* Ptolemae-
8 us et Amyntas, sui quisque agminis duces. In laevo, quod ad mare pertinebat, Craterus et Parmenio erant, 2
sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati: dextrum Macedones Thessalis
9 adiuncti, laevum Peloponnesii tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum sagittariis admixtis. Thraces quoque et Cretenses ante agmen 2
10 ibant, et ipsi leviter armati. At iis, qui praemissi ab Dareo iugum montis insederant, Agrianos opposuit ex Thracia nuper advectos. Parmenioni autem praeceperat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet, quo longius abesset acies montibus, quos occupave- 3
11 rant barbari. At illi neque obstare venientibus nec circumire praetergressos ausi funditorum maxime

12. *ab iugo, by the ridge;* a mari, *by the sea.*

aspectu territi profugerant eaque res Alexandro tutum agminis latus, quod, ne superne incesseretur, timuerat, praestitit. [xxx et duo armatorum ordines ibant, neque enim latius extendi aciem patiebantur angustiae. Paulatim deinde laxare sese sinus montium et maius spatium aperire coeperant, ita ut non pedes solum ordine incedere, sed etiam lateribus circumfundi posset equitatus.]

Cap. X.

Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraque acies erat, cum priores Persae inconditum et trucem sustulere clamorem. Redditur et a Macedonibus, maior exercitus numero, iugis montium vastisque saltibus repercussus: quippe semper circumiecta nemora petraeque, quantamcumque accepere vocem, multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent proelium. Cumque agmini obequitaret, varia oratione, ut cuiusque animis aptum erat, milites adloquebatur. Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam atque ultima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profecti, inveteratae virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores: emensosque olim Herculis et Liberi patris terminos non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum. Macedonum provincias Bactra et Indos fore. Minima esse, quae nunc intuerentur, sed omnia victoria aperiri. Non in praeruptis petris *Illyriorum* et Thraciae saxis sterilem laborem fore,

2. superne, *from above*. 12. maior, sc. clamor. numero, *than the number*, i.e. *than accordance with the number*. 16. identidem, *repeatedly*.

spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus, totam aciem suo pavore fluctuantem umbonibus
7 posse propelli. Victor ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur domitaeque nuper Boeotiae et urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae species repraesentabatur animis. Iam Granicum amnem, tot urbes aut expugnatas aut in fidem acceptas, omnia, quaecunque post tergum erant, strata et pedibus ipso-
8 rum subiecta memorabat. Cum adierat Graecos, admonebat, ab his gentibus inlata Graeciae bella Darei prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsos terramque poscentium, ut neque fontium haustum nec solitos
9 cibos relinquerent deditis. Ab his templa ruinis et ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera
10 divini humanique iuris violata referebat. Illyrios vero et Thracas, rapto vivere adsuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri iubebat, praedam, non arma gestantem: irent et inbellibus feminis aurum viri eriperent, aspera montium suorum iuga nudasque calles et perpetuo rigentes gelu ditibus Persarum campis agrisque mutarent.

Cap. XI.

1 Iam ad teli iactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium invecti sunt: quippe Dareus equestri proelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu
2 circumibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros *in medium belli* discrimen strenue transfert.

---

ibus, bosses, i.e. shields. 11. insolentia, abl. ipsos, i.e. *the Greeks.* 28. discrimen, *struggle.*

Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus praefectum eorum occulte circumire tergum suorum iubet Parmenionique coniungi et, quod is imperasset, inpigre exequi. Iamque inmissi in medium Persarum undique circumfusi egregie *regem* tuebantur, sed conferti et quasi cohaerentes tela vibrare non poterant: simul erant emissa, in eosdem concurrentia inplicabantur levique et vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo comminus pugnam coacti conserere gladios inpigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est: duae quippe acies ita cohaerebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos, nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent. Alexander non ducis magis quam militis munia exequebatur, opimum decus caeso rege expetens: quippe Dareus curru sublimis eminebat, et suis ad se tuendum et hostibus ad incessendum ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres, cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit. Armis et robore corporis multum super ceteros eminens, animo vero et pietate in paucis insignis, illo utique proelio clarus, alios inprovide instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, *qui* circa regem erant, mutua adhortatione firmati cum ipso in equitum agmen inrumpunt.

5. circumfusi, surrounded. 7. simul = simul atque. 19. alias, *at other times.* 21. munia, *duties.*

Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darei iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus
10 acceptis. Inter hos Atizyes et Rheomithres et Sabaces, praetor Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noscitabantur: circa eos cumulata erant peditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen caesi sunt: inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone
11 perstrictum est. Iamque qui Dareum vehebant equi, confossi hastis et dolore efferati iugum quatere et regem curru excutere coeperant: cum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit et in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, inponitur insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecore
12 abiectis. Tum vero ceteri dissipantur metu et, qua cuique ad fugam patebat via, erumpunt arma iacientes, quae paulo ante ad tutelam corporum sumpserant:
13 adeo pavor etiam auxilia formidat. Instabat fugientibus eques a Parmenione emissus, et forte in illud cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae
14 Thessalos equites vehementer urgebant. Iamque una ala ipso inpetu proculcata erat: cum Thessali strenue circumactis equis dilapsi rursus in proelium redeunt sparsosque et inconpositos victoriae fiducia
15 barbaros ingenti caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum, serie lamnarum graves, id genus pugnae, quod celeritate maxime constat, aegre moliebantur: quippe in circumagendis equis suis *eos* Thessali inulti occupaverant.

16 *Hac tam prospera* pugna nuntiata Alexander, non 28

24. *proculcata, trodden down.* 28. lamnarum, *metal plates.* 31. inulti, *unpunished, i.e. without loss.*

ante ausus persequi barbaros, utrimque iam victor instare fugientibus coepit. Haud amplius regem quam 17
mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium cederet. Sed quis aut in victoria aut in fuga
copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis
pecorum modo et idem metus, qui cogebat fugere,
fugientes morabatur. At Graeci, qui in Darei parti- 18
bus steterant, Amynta duce — praetor hic Alexandri
fuerat, tunc transfuga — abrupti a ceteris haud sane
fugientibus similes evaserant. Barbari longe diver- 19
sam fugam intenderunt: alii, qua rectum iter in
Persidem ducebat, quidam circuitu rupes saltusque
montium occultos petivere, pauci castra Darei. Sed 20
iam illa quoque victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli
sed luxuriae apparatum, diripuerant milites. Cumque
plus raperent, *quam capere possent*, passim strata erant
itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempserat. Iamque ad feminas 21
perventum erat, quibus quo cariora ornamenta sunt,
violentius detrahebantur: ne corporibus quidem vis
ac libido parcebat. Omni planctu tumultuque, prout 22
cuique fortuna erat, castra repleverant, nec ulla facies
mali deerat, cum per omnes ordines aetatesque victoris
crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc vero inpoten- 23
tis fortunae species conspici potuit, cum ii, qui Dareo
tabernaculum exornaverant, omni luxu et opulentia
instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino,
reservabant. Namque id solum intactum omiserant
milites ita tradito more, ut victorem victi regis taber-
29 naculo exciperent. Sed omnium oculos animosque 24
in semet averterant captivae mater coniuxque Darei:

22. prout, *according as*. 23. facies mali, *form of misfortune*.

illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis, haec formae pulchritudine ne illa quidem sorte corruptae. Receperat in sinum filium nondum sextum annum aetatis egressum, in spem tantae fortunae, quantam pater eius paulo ante amiserat, genitum.
25 At in gremio anus aviae iacebant adultae duae virgines, non suo tantum, sed etiam illius maerore confectae. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat laceratis crinibus abscissaque veste, pristini decoris immemores, reginas dominasque veris
26 quondam, tunc alienis nominibus invocantes. Illae suae calamitatis oblitae, in utro cornu Dareus stetisset, quae fortuna discriminis fuisset, requirebant: negabant se captas, si viveret rex. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat.
27 In acie autem caesa sunt Persarum peditum c milia, decem equitum. At a parte Alexandri ad quattuor *milia* quingenti saucii fuere, ex peditibus ccc omnino et duo desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo inpendio ingens victoria stetit.

Cap. XII.

1 Rex quidem Dareum persequendo fatigatus, postquam et nox adpetebat et consequendi spes non erat,
2 in castra paulo ante a suis capta pervenit. Invitari deinde amicos, quibus maxime adsueverat, iussit, quippe summa dumtaxat cutis in femine perstricta
3 non prohibebat interesse convivio: cum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro ululatu planctuque permixtus epulantes conterruit. Cohors quoque, quae excubabat ad tabernaculum regis, verita,

2. *sorte, lot, i.e. misfortune.* 4. egressum, *past.* 6. anus aviae, *of the old woman their grandmother.* 11. tunc alienis, *then no longer theirs.* 15. subinde, *frequently.* inpendio, *price, expense.* 30. excubabat, *lay out,* i.e. *was on guard.*

ne maioris motus principium esset, armare se coeperat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater uxorque 4
Darei cum captivis nobilibus regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuque deflebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui forte 5
ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Dareus, sicut paulo ante dictum est, ne cultu proderetur, abiecerat, in manibus eius, qui repertum ferebat, agnovit ratusque interfecto detractum esse falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore 6
conperto Alexander fortunae Darei et pietati earum inlacrimasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardis tradiderat, peritum linguae Persicae, ire ad consolandas eas iusserat. Veritus deinde, ne proditor 7
captivarum iram doloremque renovaret, Leonnatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare, falso lamentari eas vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivae erant, pervenit missumque se a rege nuntiare iubet. At ii, qui in vestibulo erant, 8
ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam missosque, qui occiderent captas. Itaque, 9
ut quae nec prohibere possent nec admittere auderent, nullo responso dato tacitae opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, expectato diu, qui se 10
introduceret, postquam nemo procedere audebat, relictis in vestibulo satellitibus intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod inrupisse non admissus videbatur. Itaque mater et coniux 11
provolutae ad pedes orare coeperunt, ut, priusquam interficerentur, Darei corpus ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in regem officio

20. actum esse de, *it was all over with*: cf. "I'm done for."

12 inpigre sese morituras. *At* Leonnatus: et vivere
Dareum et ipsas non incolumes modo, sed etiam ap-
paratu pristinae fortunae reginas fore. Tum demum
Darei mater adlevari se passa est.
13 Alexander postero die cum cura sepultis militibus, 31
quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilis- 6
simis eundem honorem haberi iubet matrique Darei
14 permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa
paucos arta propinquitate coniunctos pro habitu
praesentis fortunae humari iussit, apparatum fune- 10
rum, quo Persae suprema officia celebrarent, invidio-
sum fore existimans, cum victores haud pretiose
15 cremarentur. Iamque iustis defunctorum corporibus
solutis praemittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum
venire, inhibitaque comitantium turba tabernaculum 15
16 cum Hephaestione intrat. Is longe omnium amico-
rum carissimus erat regi, cum ipso pariter eductus,
secretorum omnium arbiter: libertatis quoque in ad-
monendo eo non alius *magis* ius habebat, quod tamen
ita usurpabat, ut magis a rege permissum, quam vindi- 20
catum ab eo videretur: et sicut aetate par erat regi,
17 ita corporis habitu praestabat. Ergo reginae illum
esse regem ratae suo more veneratae sunt. Inde ex
captivis spadonibus, quis Alexander esset, monstranti-
bus Sisigambis advoluta est pedibus eius, ignorationem 25
numquam antea visi regis excusans. Quam manu
adlevans rex, "Non errasti," inquit, "mater, nam et
18 hic Alexander est." Equidem hac continentia animi 32
si ad ultimum vitae perseverare potuisset, feliciorem
fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi 30
patris imitaretur triumphum, usque ab Hellesponto
19 ad Oceanum omnes gentes victoria emensus. Sic

inpigre, readily. *9. habitu, condition.* 13. iustis solutis, *proper* (rites) having been *performed.* *18. arbiter, witness, confidant.* 20. vindicatum, *claimed.*

vicisset profecto superbiam atque iram, mala invicta: sic abstinuisset inter epulas caedibus amicorum egregiosque bello viros et tot gentium secum domitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum 20
5 fortuna se animo eius superfuderat: itaque orientem tam moderate et prudenter tulit, ad ultimum magnitudinem eius non cepit. Tunc quidem ita se gessit, 21 ut omnes ante eum reges et continentia et clementia vincerentur. Virgines reginas excellentis formae tam
10 sancte habuit, quam si eodem quo ipse parente genitae forent: coniugem eiusdem, quam nulla aetatis 22 suae pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori inluderet: omnem cultum reddi feminis iussit,
15 nec quicquam ex pristinae fortunae magnificentia cap- 23 tivis praeter fiduciam defuit. Itaque Sisigambis, 24 "Rex," inquit, "mereris, ut ea precemur tibi, quae Dareo nostro quondam precatae sumus, nec invidia dignus es, qui tantum regem non felicitate solum, sed
20 etiam aequitate superaveris. Tu quidem matrem me 25 et reginam vocas, sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et praeteritae fortunae fastigium capio et praesentis iugum pati possum: tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia quam saevitia
25 vis esse testatum." Rex bonum animum habere eas 26 iussit. Darei filium collo suo admovit: atque nihil ille conspectu tum primum a se visi conterritus cervicem eius manibus amplectitur. Motus ergo rex constantia pueri Hephaestionem intuens, "Quam
30 vellem," inquit, "Dareus aliquid ex hac indole hausisset!" Tum tabernaculo egressus.

33 Tribus aris in ripa Pinari amnis Iovi atque Herculi 27

5. *orientem*, sc. fortunam. 22. capio, *understand*. 25. esse testatum, to be made known *shown*. 30. indole, *character*, spirit.

Minervaeque sacratis Syriam petit Damascum, ubi regis gaza erat, Parmenione praemisso.

Cap. XIII.

1 Qui cum processisset et Darei satrapam *opperiri se* conperisset, veritus, ne paucitas suorum sperne-
2 retur, accersere maiorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo praemissos incidit natione Mardus, qui ad Parmeniona perductus litteras ad Alexandrum a praefecto Damasci missas tradit ei nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum
3 pecunia traderet, adiecit. Parmenio adservari eo iusso litteras aperit, in quis erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua, *cui traderet quae*cumque rex penes ipsum reliquisset: itaque Mardum datis comitibus ad
4 proditorem remittit. Ille e manibus custodientium lapsus Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum insidias timentis et ignotum iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen regis sui confisus agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit. Quibus celeriter repertis quarto die ad urbem pervenit iam metuente praefecto, ne sibi fides
5 habita non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens ante solis ortum pecuniam regiam — gazam Persae vocant — cum pretiosissimis rerum efferri iubet, fugam simulans, re vera, ut praedam
6 hosti offerret. Multa milia virorum feminarumque excedentem oppido sequebantur, omnibus miserabilis turba praeter eum, cuius fidei commissa erat. Quippe quo maior proditionis merces foret, obicere hosti

c. Parmenioni. *9. eum, i.e. the governor of Damascus.* *28. praeter eum, except to him.* *29. merces, reward.*

parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darei coniuges liberosque, praeter hos Graecarum urbium legatos, quos Dareus, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persae vocant humeris onera portantes: 7 hi cum *hiemem* tolerare non possent — quippe procella subito nivem effuderat et humus rigebat gelu tum adstricta — vestes, quas cum pecunia portabant, auro et purpura insignes induunt nullo prohibere auso, cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Praebuere ergo Parmenioni non sper- 8 nendi agminis speciem. Qui intentiore cura suos quasi ad iustum proelium paucis adhortatus equis calcaria iubet subdere et acri impetu in hostem evehi. At illi, quis sub oneribus erant omissis, per metum 9 capessunt fugam: armati quoque, qui eos prosequebantur, eodem metu arma iactare ac nota deverticula petere coeperunt. Praefectus, quasi et ipse conter- 10 ritus, simulans cuncta pavore conpleverat. Iacebant totis campis opes regiae, illa pecunia stipendio ingenti militum praeparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium feminarum, aurea vasa, aurei freni, tab- 11 ernacula regali magnificentia ornata, vehicula quoque a suis destituta, ingentis opulentiae plena, facies etiam praedantibus tristis, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili et fidem excedente fortuna cumulata tunc alia stirpibus lacerata, alia in caenum demersa cernebantur: non sufficiebant praedantium manus praedae. Iamque etiam ad eos, 12 qui primi fugerant, ventum erat. Feminae pleraeque parvos trahentes liberos ibant: inter quas tres fuere *virgines*, Ochi, qui ante Dareum regnaverat, filiae,

13. **paucis**, sc. verbis. 15. quis sub oneribus = oneribus sub quibus. 17. deverticula *places to turn aside to, ways of escape*. 27. stirpibus lacerata, torn on twigs or brambl 28. caenum, *mud*.

olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractae, sed tum sortem earum crudelius adgra-
13 vante fortuna. In eodem grege uxor quoque eiusdem Ochi fuit Oxathrisque — frater hic erat Darei — filia et coniux Artabazi, principis purpuratorum, filiusque,
14 cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimae orae rex dederat, uxor cum filio excepta est, Mentoris filiae tres ac nobilissimi ducis Memnonis coniux et filius: vixque ulla domus
15 purpurati fuit tantae cladis *expers. Item capti sunt* Lacedaemonii et Athenienses societatis fide violata Persas secuti, Aristogiton et Dropides et Iphicrates, inter Athenienses genere famaque longe clarissimi, Lacedaemonii Pausippus et Onomastorides cum Mo-
16 nimo et Callicratide, hi quoque domi nobiles. Summa pecuniae signatae fuit talentum II milia et sescenta, facti argenti pondus quingenta aequabat. Praeterea XXX milia hominum cum VII milibus iumentorum
17 dorso onera portantium capta sunt. Ceterum tantae fortunae proditorem *di, seri* saepe ultores, celeriter debita poena persecuti sunt. Namque unus e consciis eius, credo, regis vicem etiam in illa sorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Dareum tulit, opportunum solacium prodito: quippe et ultus inimicum erat et nondum in omnium animis memoriam maiestatis suae exolevisse cernebat.

back, abl. 22. vicem, *change of fortune, misfortune*. 26. exolevisse, died out

Q. CURTI RUFI

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI MACEDONIS

LIBER IV.

CAP. I.

1 Dareus, tanti modo exercitus rex, qui triumphantis 1
magis quam dimicantis more curru sublimis inierat
proelium, per loca, quae prope immensis agminibus
inpleverat, iam inania et ingenti solitudine vasta, fu-
5 giebat. Pauci regem sequebantur: nam nec eodem 2
omnes fugam intenderant et deficientibus equis cur-
sum eorum, quos rex subinde mutabat, aequare non
poterant. Onchas deinde pervenit, ubi excepere eum 3
Graecorum quattuor milia: non segnius tamen ad
10 Euphraten contendit, id demum credens fore ipsius,
quod celeritate praecipere potuisset.

At Alexander Parmenionem, per quem apud Da- 4
mascum recepta erat praeda, iussum eam ipsam et
captivos diligenti adservare custodia, Syriae, quam
15 Coelen vocant, praefecit. Novum imperium Syri 5
nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur:
sed celeriter subacti oboedienter imperata fecerunt.
Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum 6
oram et pleraque longius etiam a mari recedentia rex

4. vasta, *waste, desert, wild.*

eius insulae Strato possidebat: quo in fidem accepto
7 castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi litterae a
Dareo redduntur, quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est: praecipue eum movit, quod Dareus sibi regis titulum nec eundem Alexandri nomini ad-
8 scripserat. Postulabat autem magis quam petebat, ut accepta pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet, matrem sibi et coniugem liberosque restitueret. De regno aequo, si vellet, Marte contenderet.
9 Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio cederet alieni imperii finibus, socius amicusque esset. In ea se fidem et dare paratum et accipere.
10 Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: "Rex Alexander Dareo S. Cuius nomen sumpsisti, Dareus Graecos, qui oram Hellesponti tenent, colo-
niasque Graecorum Ionias omni clade vastavit, cum magno deinde exercitu mare traiecit inlato Macedoniae
11 et Graeciae bello. Rursus Xerxes gentis eiusdem ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copiis venit: qui navali proelio victus Mardonium tamen reliquit in Graecia, ut absens quoque popularetur
12 urbes, agros ureret. Philippum vero, parentem meum, quis ignorat ab iis interfectum esse, quos ingentis pecuniae spe sollicitaverant vestri? Inpia enim bella suscipitis et, cum habeatis arma, licemini hostium capita: sicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus
13 rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et di quoque pro meliore stant causa: magnam partem Asiae in dicionem redegi meam, te ipsum acie vici. Quem etsi nihil a me inpetrare oportebat, utpote qui ne belli quidem *in me iura* servaveris, tamen, si veneris supplex, et

patrio, sc. regno. 14. S., i.e. salutem (dicit), *greeting.* 25. licemini, bid for as at auction, *set a price upon.*

matrem et coniugem et liberos sine pretio recepturum esse promitto. Et vincere et consulere victis scio. Quod si te committere nobis times, dabimus fidem inpune venturum. De cetero, cum mihi scribes, memento non solum regi te, sed etiam tuo scribere." Ad hanc perferendam Thersippus est missus. 14

3 In Phoenicen *deinde* descendit et oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem vetustate famaque conditorum inclitam. Regnabat in ea Strato, Darei opibus adiutus. . . . Sed quia deditionem magis popularium quam sua sponte fecerat, regno visus indignus Hephaestionique permissum, ut, quem eo fastigio *e* Sidoniis dignissimum arbitraretur, constitueret regem. Erant Hephaestioni *duo* hospites, clari inter suos iuvenes: qui facta ipsis potestate regnandi negaverunt, quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephaestion magnitudinem animi spernentis, quod alii per ignes ferrumque peterent, "Vos quidem macti virtute," inquit, "estote, qui primi intellexistis, quanto maius esset regnum fastidire quam accipere. Ceterum date aliquem regiae stirpis, qui meminerit a vobis acceptum habere se regnum." Atque illi, cum multos imminere tantae spei cernerent singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, statuunt neminem esse potiorem quam Abdalonymum quendam, longa quidem cognatione stirpi regiae adnexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis sicut plerisque probitas erat: intentusque operi diurno strepitum armorum, qui totam 4 Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, 15 16 17 18 19 20 21

2. recepturum, sc. te as subject. 4. venturum, sc. te. 20. macti virtute estote, be honored *for your virtue*, i.e. *bravo!* 29. stipe, profit.

de quibus ante dictum est, cum regiae vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas eligens
22 Abdalonymus repurgabat. Tum rege eo salutato alter ex his, "Habitus," inquit, "hic vestis, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus inluvie tetrisque sordibus squalidum: cape regis animum et in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam perfer. Et cum in regali solio residebis, vitae necisque omnium civium dominus, cave obliviscaris *habitus*, in quo accipis
23 regnum, immo, hercule, propter quem." Somnio similis res Abdalonymo videbatur: interdum, satisne sani essent, qui tam proterve sibi inluderent, percontabatur. Sed ut cunctanti squalor ablutus est et iniecta vestis purpura auroque distincta et fides a iurantibus facta, serio iam rex iisdem comitantibus in
24 regiam pervenit. Fama deinde, ut solet, strenue tota urbe discurrit. Aliorum studium, aliorum indignatio eminebat: divitissimus quisque humilitatem inopiam-
25 que eius apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum rex protinus iussit diuque contemplatus, "Corporis," inquit, "habitus famae generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris?" Tum ille, "Utinam," inquit, "eodem animo regnum pati possim! hae manus suffecere desiderio meo:
26 nihil habenti nihil defuit." Magnae indolis specimen ex hoc sermone Abdalonymi cepit. Itaque non Stratonis modo regiam supellectilem attribui ei iussit, sed pleraque etiam ex Persica praeda, regionem quoque urbi adpositam dicioni eius adiecit.

27 Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro *transfugisse diximus*, cum quattuor milibus Graecorum

quibus: the antecedent is the subject of intrant. 6. sordibus, *filth* (cf. *sordid*). 13. *proterve, wantonly.* 14. cunctanti, sc. ei. 28. supellectilem, *furniture*, goods.

ipsum ex acie persecutis fuga Tripolin pervenit. Inde in naves militibus inpositis Cyprum transmisit et, cum in illo statu rerum id quemque, quod occupasset, habiturum arbitraretur velut certo iure possessum, Aegyptum petere decrevit, utrique regi hostis et semper ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hortatusque milites ad spem tantae rei docet Saba- 28
cen, praetorem Aegypti, cecidisse in acie: Persarum praesidium et sine duce esse et invalidum, Aegyptios semper praetoribus eorum infestos pro sociis ipsos, non pro hostibus aestimaturos. Omnia experiri 29
necessitas cogebat: quippe cum primas spes fortuna destituit, futura praesentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quo videretur. Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans a Dareo se esse praemissum. Potitus ergo Pelusii Memphim copias 30
promovit: ad cuius famam Aegyptii, vana gens et novandis quam gerendis aptior rebus, ex suis quique vicis urbibusque huc [ipsum] concurrunt ad delenda praesidia Persarum. Qui territi tamen spem retinendi 31
Aegyptum non omiserunt: sed eos Amyntas proelio superatos in urbem conpellit castrisque positis victores ad populandos agros *discurrunt:* velut in medio positis praedis hostium cuncta agebantur. Itaque Mazaces, 32
quamquam infelici proelio suorum animos territos esse cognoverat, tamen palantes et victoriae fiducia incautos ostentans perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere et res amissas reciperare. Id consilium 33
non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit: ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has poenas Amyntas utrique regi dedit, nihilo

15. *calerent, were warm.* 24. in medio positis, *lying open to all.* 28. perpulit, *put through, carried his point.* 31. ad unum, *to a man.*

magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deseruerat.

34 Darei praetores, qui proelio apud Isson superfuerant, cum omni manu, quae fugientes secuta erat, adsumpta etiam Cappadocum et Paphlagonum iuven-
35 tute Lydiam reciperare temptabant. Antigonus, praetor Alexandri, Lydiae praeerat: qui quamquam plerosque militum ex praesidiis ad regem dimiserat, tamen barbaris spretis in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit: tribus proeliis alia atque alia regione commissis Persae funduntur.
36 Eodem tempore classis Macedonum ex Graecia accita Aristomenen, qui ad Hellesponti oram reciperandam a Dareo erat missus, captis eius aut eversis navibus
37 superat. A Milesiis deinde Pharnabazus, praefectus Persicae classis, pecunia exacta et praesidio in urbem Chium introducto centum navibus Andrum et inde Siphnum petiit. Has quoque insulas praesidiis occupat, pecunia multat.

38 Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europae Asiaeque regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Graeciae quoque et Cretae arma commoverat.
39 Agis, Lacedaemoniorum rex, octo milibus Graecorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis bellum Antipatro, Macedoniae praefecto, moliebatur.
40 Cretenses has aut illas partes secuti nunc Spartanorum, nunc Macedonum praesidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuente fortuna.

12. accita, *summoned*.

Cap. II.

7 Iam tota Syria, iam Phoenice quoque, excepta 1
Tyro, Macedonum erat, habebatque rex castra in
continenti, a qua urbem angustum fretum dirimit.
Tyros, et magnitudine et claritate ante omnes urbes 2
Syriae Phoenicesque memorabilis, facilius societatem
Alexandri acceptura videbatur, quam imperium. Co-
ronam igitur auream donum legati adferebant com-
meatusque large et hospitaliter ex oppido advexerant.
Ille dona ut ab amicis accipi iussit benigneque legatos
adlocutus Herculi, quem praecipue Tyrii colerent,
sacrificare velle se dixit: Macedonum reges credere, 3
ab illo deo ipsos genus ducere, se vero, ut id faceret,
etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse 4
templum Herculis extra urbem in ea sede, quam
Palaetyron ipsi vocent: ibi regem deo sacrum rite
facturum. Non tenuit iram, cuius alioqui potens 5
non erat. Itaque, "Vos quidem," inquit, "fiducia
loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum
spernitis: sed brevi ostendam in continenti vos esse.
Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem aut
oppugnaturum." Cum hoc responso dimissi suos 6
monere coeperunt, ut regem, quem Syria, quem Phoe-
nice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur.
At illi loco satis fisi obsidionem ferre decreverant. 7
8 Namque urbem a continenti quattuor stadiorum fre-
tum dividit: Africo maxime obiectum crebros ex alto
fluctus in litus evolvit. Nec accipiendo operi, quo 8
Macedones continenti insulam iungere parabant, quic-
quam magis quam ille ventus obstabat. Quippe vix

. alioqui, *otherwise*, i.e. *in general*. 20. proinde, *accordingly*. 26. obiectum, *agree* with fretum.

leni et tranquillo mari moles agi possunt, Africus vero prima quaeque congesta pulsu inlisa maris subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undae et per nexus operum manantes et, ubi acrior
9 flatus existit, summi operis fastigio superfusae. Praeter hanc difficultatem haud minor alia erat: muros turresque urbis praealtum mare ambiebat: non tormenta nisi e navibus procul excussa mitti, non scalae moenibus adplicari poterant: praeceps in salum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat rex et, si admovisset, pendentes et instabiles missilibus
10 arceri poterant. Inter quae parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginiensium legati ad celebrandum sacrum anniversarium more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt,
11 semper parentum loco culti. Hortari ergo Poeni coeperunt, ut obsidionem forti animo paterentur: brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsi-
12 debantur. Igitur bello decreto per muros turresque tormenta disponunt, arma iunioribus dividunt, opifices, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt: ferreae quoque manus — harpagonas vocant — quas operibus hostium inicerent, corvique et alia tuendis urbibus excogitata
13 praeparabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, inpositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque omen in Macedonum
14 interitum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque cum forte panem quidam militum frangerent, *manantis sanguinis* guttas notaverunt, territoque rege

2. inlisa, dashed against, shattered. 4. manantes, *trickling.* 8. excussa, *hurled.* *officinas, workshops.* 24. harpagonas, *grappling-irons.* 25. corvi, *grapnels.* 26. fo *furnaces.* 27. follibus, *bellows.*

Aristander, peritissimus vatum, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum ait: contra, cum ex interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cum et classem procul haberet et longam obsidionem magno sibi ad cetera inpedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos conpellerent, misit: quos Tyrii contra ius gentium occisos praecipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna morte commotus urbem obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, quae continenti urbem committeret. Ingens ergo animis militum desperatio incessit cernentibus profundum mare, quod vix divina ope posset inpleri. Quae saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhauriendas esse regiones, ut illud spatium exaggeraretur: exaestuare semper fretum, quoque artius volutetur inter insulam et continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis pertractandi militares animos speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente in urbem intrare se visum. Inter haec caduceatores interfectos, gentium iura violata referebat: unam esse urbem, quae cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget, satisque omnibus stimulatis opus orsus est. Magna vis saxorum ad manum erat Tyro vetere praebente: materies ex Libano monte ratibus et turribus faciendis advehebatur. Iamque a fundo maris in altitudinem modicam opus creverat, nondum tamen aquae fastigium aequabat: cum Tyrii parvis navigiis admotis per ludibrium exprobrabant, illos armis inclitos dorso sicut iumenta onera gestare:

15 16 17 18 19 20

1. extrinsecus, *from the outside.* 18. rudis (with gen.), *unskilled in.* 32. inclitos, *renowned.* dorso, *on their back.*

interrogabant etiam, num maior Neptuno Alexander esset? Haec ipsa insectatio alacritatem militum ac-
21 cendit. Iamque paulum moles aqua eminebat et 11
simul aggeris latitudo crescebat urbique admovebatur: cum Tyrii magnitudine molis, cuius incrementum
eos antea fefellerat, conspecta levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt, missilibus quo-
22 que eos, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo inpune vulneratis, cum et removere et adpellere scaphas in expedito esset, ad curam semet ipsos
tuendi ab opere converterant: et quo longius moles agebatur a litore, hoc magis, quidquid ingerebatur,
23 praealtum absorbebat mare. Igitur rex munientibus coria velaque iussit obtendi, ut extra teli iactum essent, duasque turres ex capite molis erexit, e quibus
24 in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litori adpellunt expositisque militibus eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes inconpositos Macedonas adorti xxx fere interficiunt *haud* paucioribus captis.

Cap. III.

1 Ea res Alexandrum dividere copias coëgit et, ne segniter adsidere uni urbi videretur, operi Perdiccan Crateronque praefecit: ipse cum expedita manu Arabiam petiit.
2 Inter haec Tyrii navem magnitudine eximia saxis 12
harenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure inlitam remis concita-
verunt et, cum magnam vim venti vela quoque con-

ea. in expedito, convenient, easy. 14. coria, *hides.* 28. inlitam, *smeared.*

cepissent, celeriter ad molem successit: tum prora 3
eius accensa remiges desiluere in scaphas, quae ad
hoc ipsum praeparatae sequebantur. Navis autem
igne concepto latius fundere incendium coepit, quod,
priusquam posset occurri, turres et cetera opera in
capite molis posita conprehendit. At qui desiluerant 4
in parva navigia, faces et quidquid alendo igni aptum
erat in eadem opera ingerunt. Iamque non modo
imae Macedonum turres, sed etiam summa tabulata
conceperant ignem, cum ii, qui in turribus erant,
partim haurirentur incendio, partim armis omissis in
mare semet ipsi inmitterent. At Tyrii, qui capere eos 5
quam interficere mallent, natantium manus stipitibus
saxisque lacerabant, donec debilitati inpune navigiis
excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, 6
sed forte eodem die vehementior ventus motum ex
profundo mare inlisit in molem, crebrisque fluctibus
conpages operis verberatae laxavere *se* saxaque inter-
fluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur 7
lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur,
praeceps in profundum ruit, tantaeque molis vix ulla
13 vestigia invenit Arabia rediens Alexander. Hic,
quod in adversis rebus solet fieri, alius in alium cul-
pam referebant, cum omnes verius de saevitia maris
queri possent. Rex novi operis molem orsus in 8
adversum ventum non latere, sed recta fronte direxit:
ea cetera opera velut sub ipsa latentia tuebatur: lati-
tudinem quoque aggeri adiecit, ut turres in medio
excitatae procul teli iactu abessent. Totas autem 9
arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant,
deinde saxis onerabant rursusque cumulo eorum alias
arbores iniciebant, tum humus aggerabatur: super

9. summa tabulata, *the highest stories*. 13. stipitibus, *with sticks*. 18. compages, *joints*
27. velut sub ipsa latentia, *lying, as it were, close under it*.

quae alia strue saxorum arborumque cumulata velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii, quidquid ad inpediendam molem excogitari poterat, segniter exequebantur. Praecipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam occultoque lapsu ad molem usque penetrabant, falcibus palmas arborum eminentium ad se trahentes, quae ubi secutae erant, pleraque secum in profundum dabant: tum levatos onere stipites truncosque arborum haud aegre moliebantur: deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapso sequebatur.

11 Aegro animi Alexandro nec, perseveraret an abiret, satis certo classis Cypro advenit eodemque tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper advectis. c et xc navigia in duo dividit cornua: laevum Pnytagoras, rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur, Alexandrum in dextro quinqueremis regia
12 vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale inire certamen: tris omnino ante ipsa moenia opposuerunt, quibus rex invectus *ictu* ipso demersit.

13 Postera die classe ad moenia admota undique tormentis et maxime arietum pulsu muros quatit: quos Tyrii raptim obstructis saxis refecerunt, interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, illo se tueren-
14 tur, undique orsi. Sed undique vis mali urguebat: moles intra teli iactum erat, classis moenia circumibat: terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter se ita iunxerant, ut prorae cohaererent, puppes intervallo,
15 quantum capere poterant, distarent: hoc puppium

1. *strue, heap* (abl. abs. with alia and cumulata). 7. palmas arborum eminentium, *branches of the trees that projected.* 9. levatos onere, *relieved of the weight of the* ches *cut off.* 10. moliebantur, *shook.*

intervallum antemnis asseribusque validis deligatis superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, inpleverant. Sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox 16
erat, cum classem, sicuti dictum est, paratam circumire muros iubet. Iamque naves urbi undique admovebantur, et Tyrii desperatione torpebant, cum subito spissae nubes intendere se caelo, et, quidquid lucis internitebat, offusa caligine extinctum est. Tum 17
inhorrescens mare paulatim levari, deinde acriore vento concitatum fluctus ciere et inter se navigia conlidere. Iamque scindi coeperunt vincula, quibus conexae quadriremes erant, ruere tabulata et cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conserta navigia ulla ope in turbido regi 18
poterant: miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, et, quod in eiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare soliti tum metu mortis iussa exequebantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare veluti eripientibus navigia classicis cessit, adpulsaque sunt litori lacerata pleraque.

Isdem forte diebus Carthaginiensium legati XXX 19
superveniunt, magis obsessis solacium quam auxilium: quippe domestico bello Poenos inpediri nec de imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Syracusani 20
tum Africam urebant et haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti spe destituti erant, sed coniuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortius, quidquid accideret, laturi, si carissimam

1. *antemnis*, *yards*. asseribus, *beams*. 9. spissae, *dense*. 22. classicis, *sail* (= classiariis). 30. destituti, *abandoned by*, *deprived of*.

sui partem extra sortem periculi communis habuissent.
21 Cumque unus e civibus in contione indicasset, oblatam
esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia
religione colerent, urbem deserentis, molemque a
Macedonibus in salo iactam in silvestrem saltum esse
22 mutatam: quamquam auctor levis erat, tamen ad
deteriora credenda proni metu aurea catena devinxere
simulacrum araeque Herculis, cuius numini urbem
dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apol-
linem retenturo. Syracusis id simulacrum devexerant
Poeni et in maiore locaverant patria multisque aliis
spoliis urbium a semet captarum non Carthaginem
23 magis quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque,
quod equidem dis minime cordi esse crediderim,
multis saeculis intermissum repetendi auctores quidam
erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur: quod
sacrilegium verius quam sacrum Carthaginienses a
conditoribus traditum usque ad excidium urbis suae
fecisse dicuntur. Ac nisi seniores obstitissent, quo-
rum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira
24 superstitio vicisset. Ceterum efficacior omni arte
necessitas non usitata modo praesidia, sed quaedam
etiam nova admovit. Namque ad inplicanda navigia,
quae muros subibant, validis asseribus *harpagonas* in-
ligaverant, ut, cum tormento asseres promovissent,
25 subito laxatis funibus inicerent. Unci quoque et
falces ex isdem asseribus dependentes aut propugna
tores aut ipsa navigia lacerabant. Clipeos vero aereos
multo igne torrebant, quos repletos fervida harena
26 caenoque decocto e muris subito devolvebant. Nec
ulla pestis magis timebatur: quippe, ubi loricam cor-
pusque fervens harena penetraverat, nec ulla vi excuti

6. levis, of little account. 10. Syracusis: really from Gela. 14. cordi, *pleasing.* *16. ingenuus, well-born, i.e.* a child of free citizens. 23. inplicanda, *confusing.* 26. unci, *hooks.* *30. caeno, mud.* *32. nec, et, not only . . . not, but also.*

poterat et, quidquid attigerat, perurebat, iacientesque arma laceratis omnibus, quis protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corvi vero et ferreae manus tormento remissae plerosque rapiebant.

Cap. IV.

17 His rex fatigatus statuerat soluta obsidione Aegyp- 1
6 tum petere. Quippe cum Asiam ingenti velocitate percucurrisset, circa muros unius urbis haerebat tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Ceterum 2
tam discedere irritum, quam morari pudebat, famam
10 quoque, qua plura quam armis everterat, ratus leviorem fore, si Tyrum quasi testem, se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri iubet delectosque militum inponi. Et forte belua invisitatae magnitudinis super 3
15 ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus adplicuit diverberatisque fluctibus adlevans semet utrimque conspecta est: deinde a capite molis rursus alto se inmersit ac modo 4
super undas eminens magna sui parte, modo super-
20 fusis fluctibus condita haud procul munimentis urbis se mersit. Utrisque laetus fuit beluae aspectus: 5
Macedones iter iaciendo operi monstrasse eam augurabantur, Tyrii Neptunum occupati maris vindicem abripuisse beluam ac molem brevi profecto ruituram.
25 Laetique omine eo ad epulas dilapsi oneravere se vino, quo graves orto sole navigia conscendunt redimita floribus coronisque: adeo victoriae non omen
18 modo, sed etiam gratulationem praeceperant. Forte 6
rex classem in diversam partem agi iusserat xxx

9. irritum, *baffled, without accomplishing his purpose*. famam, *reputation*. 10. lev
m fore, *would be diminished*. 14. belua, *a monster*. 17. utrimque, *from both sides*
rians and Macedonians. 23. occupati, i.e. by the Macedonian mole. 24. abrip
from the Macedonians. 26. redimita, *decked*.

minoribus navigiis relictis in litore: e quibus Tyrii duobus captis cetera ingenti terruerunt metu, donec suorum clamore audito Alexander classem litori, a
7 quo fremitus acciderant, admovit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis velocitate inter ceteras 8
eminens occurrit, quam ut conspexere Tyriae, duae ex diverso in latera eius invectae sunt, in quarum alteram quinqueremis concitata eadem et ipsa rostro
8 icta est et illam invicem tenuit. Iamque ea, quae non cohaerebat, libero impetu evecta in aliud quin- 10
queremis latus invehebatur: cum opportunitate mira triremis e classe Alexandri in eam ipsam, quae quinqueremi inminebat, tanta vi *inpulsa est*, ut Tyrius guber-
9 nator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt, et rex quoque aderat: 1
cum Tyrii inhibentes remis aegre evellere navem, quae haerebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex insecutus portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus summoveretur, naves autem omnes fere aut demersit aut cepit. 2
10 Biduo deinde ad quietem dato militibus iussisque 11
et classem et machinas pariter admovere, ut undique territis instaret, ipse in altissimam turrem ascendit
11 ingenti animo, periculo maiore: quippe regio insigni et armis fulgentibus conspicuus unus praecipue telis 2
petebatur. Et digna prorsus spectaculo edidit: multos e muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam comminus gladio clipeoque inpulsos praecipitavit, quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium
12 propemodum cohaerebat. Iamque crebris arietibus 3
saxorum conpage laxata munimenta defecerant et classis intraverat portum et quidam Macedonum in

16. inhibentes remis, backing water. 26. prorsus, *truly*. digna spectaculo, *worth looking at.*

turres hostium desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus aedium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem haud inulti tamen perituri, magna pars summa tectorum obtinebat, saxa et, quid*quid* fors in manus dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander exceptis, qui in templa confu- 13
gerant, omnes interfici ignemque tectis inici iubet. His per praecones pronuntiatis nemo tamen armatus 14
opem a dis petere sustinuit: pueri virginesque templa conpleverant, viri in vestibulo suarum quisque aedium stabant, parata saevientibus turba. Multis tamen 15
saluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum praesidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores — quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant — multos Tyriorum, clam protegentes, ad sua perduxere navigia, quibus occultati Sidona devecti sunt. XV milia hoc furto subducta saevitiae sunt. Quantumque sanguinis 16
fusum sit, vel ex hoc aestimari potest, quod intra munimenta urbis VI milia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira praebuit regis. 17
II milia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus adfixi per ingens litoris spatium pependerunt. Car- 18
thaginiensium legatis pepercit addita denuntiatione belli, quod praesentium rerum necessitas moraretur.

Tyros septimo mense, quam oppugnari coepta erat, 19
capta est, urbs et vetustate originis et crebra fortunae varietate ad memoriam posteritatis insignis. Condita ab Agenore diu mare, non vicinum modo, sed quodcumque classes eius adierunt, dicionis suae fecit. Et, si famae libet credere, haec gens litteras prima aut

3. *obseratis*, *bolted*. 10. sustinuit, *took upon himself*, had the (poor) spirit.

docuit aut didicit. Coloniae certe eius paene orbe toto diffusae sunt: Carthago in Africa, in Boeotia Thebae, Gades ad Oceanum. Credo libero conmeantes mari saepiusque adeundo ceteris incognitas terras elegisse sedes iuventuti, qua tunc abundabant, sive quia crebris motibus terrae — nam hoc quoque traditur — cultores eius fatigati nova et externa domicilia armis sibimet quaerere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta et post excidium renata nunc tandem longa pace cuncta refovente sub tutela Romanae mansuetudinis adquiescit.

Cap. V.

Isdem ferme diebus Darei litterae adlatae sunt tandem ut regi scriptae. Petebat: "uti filiam suam — Statirae erat nomen — nuptiis Alexander sibi adiungeret: dotem offerre omnem regionem inter Hellespontum et Halyn amnem sitam, inde orientem spectantibus terris contentum. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere, numquam diu eodem vestigio stare fortunam semperque homines, quantamcumque felicitatem habeant, invidiam tamen sentire maiorem. Vereri se, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret, ad sidera inani ac puerili mente se efferret: nihil difficilius esse quam in illa aetate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquias habere nec semper inter angustias posse deprehendi: transeundum esse Alexandro Euphraten Tigrimque et Araxen et Choaspen, magna munimenta regni sui: veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Iam Mediam, Hyrcaniam, Bactra et Indos, Oceani accolas,

3. *libero mari, in the open sea* which is under no one's rule.

quando aditurum — ne Sogdianos et Arachosios nominem ceterasque gentes ad Caucasum et Tanain pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine proelio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desi- 6
neret, namque illius exitio se esse venturum." Alex- 7
ander iis, qui litteras attulerant, respondit, Dareum sibi aliena promittere et, quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Ionas, Aeolidem, Hellesponti oram, victoriae suae praemia. Leges autem a victoribus dici, accipi a victis: in utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quam primum Marte decerneret. Se [quoque], cum transiret mare, non 8
Ciliciam aut Lydiam — quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem — sed Persepolim, caput regni eius, Bactra deinde et Ecbatana ultimique Orientis oram imperio destinasse. Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse.

22 Reges quidem haec invicem scripserant. Sed 9
Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat Philota regioni circa Tyrum iusso praesidere. Syriam, quae Coele appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat bello, quod supererat, interfuturus. Rex Hephaestione Phoenices 10
oram classe praetervehi iusso ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit.

Iisdem fere diebus sollemne erat ludicrum Isthmio- 11
rum, quod conventu totius Graeciae celebratur. In eo concilio Graeci, ut sunt temporaria ingenia, decernunt, ut xv legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Graeciae gestas coronam auream donum victoriae ferrent. Idem paulo ante incertae 12

1. ne nominem, *not to mention*. 29. temporaria, time-serving, changeable.

famae captaverant auram, ut, quocumque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur.

13 Ceterum non ipse modo rex obibat urbes adhuc 23
iugum imperii recusantes, sed praetores quoque ipsius,
egregii duces, pleraque invaserant, Calas Paphlago- 5
niam, Antigonus Lycaoniam. Balacrus Hydarne,
14 Darei praetore, superato denuo Miletum cepit: Am-
photerus et Hegelochus CLX navium classe insulas
inter Achaiam atque Asiam in dicionem Alexandri
15 redegerunt. Tenedo quoque recepta Chium incolis 10
ultro vocantibus statuerant occupare: sed Pharna-
bazus, Darei praetor, conprehensis, qui res ad Mace-
donas trahebant, rursus Apollonidi et Athenagorae,
suarum partium viris, urbem cum modico praesidio
16 militum tradit. Praefecti Alexandri in obsidione 15
urbis perseverabant, non tam suis *fisi* viribus quam
ipsorum, qui obsidebantur, voluntate. Nec fefellit
opinio. Namque inter Apollonidem et duces militum
orta seditio inrumpendi in urbem occasionem dedit.
17 Cumque porta effracta cohors Macedonum intrasset, 20
oppidani olim consilio proditionis agitato adgregant
18 se Amphotero et Hegelocho: Persarumque praesidio
caeso Pharnabazus cum Apollonide et Athenagora
vincti traduntur, XII triremes cum suo milite ac
remige, praeter eas XXX inanes et * * piratici lembi 25
Graecorumque III milia a Persis mercede conducta.
His in supplementum copiarum suarum distributis
piratisque supplicio adfectis captivos remiges adiecere
classi suae.

19 Forte Aristonicus, Methymnaeorum tyrannus, cum 24
piraticis navibus ignarus omnium, quae apud Chium 31
acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit

1. auram, *breath*. 25. lembi, *light vessels*.

interrogatusque a custodibus, quis esset, Aristonicum ad Pharnabazum venire respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quiescere et non posse tum adiri, ceterum patere socio atque hospiti portum et postero die Pharnabazi copiam fore adfirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare, secuti sunt ducem piratici lembi, ac, dum adplicant navigia crepidini portus, obicitur a vigilibus claustrum et, qui proximi excubabant, ab isdem excitantur. Nullo ex iis auso repugnare omnibus catenae iniectae sunt, Amphotero deinde Hegelochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenen, quam Chares Atheniensis nuper occupatam II milium Persarum praesidio tenebat: sed cum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus, ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

20 21 22

Cap. VI.

Dareus desperata pace, quam per litteras legatosque inpetrari posse crediderat, ad reparandas vires bellumque impigre renovandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quoque, Bactrianorum praetorem, quam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis multumque a Persarum luxu abhorrentibus: siti haud procul Scytharum bellicosissima gente et rapto vivere adsueta semper in armis erant. Sed Bessus suspecta perfidia haud sane aequo animo in secundo se continens gradu regem terrebat: nam cum regnum adfectaret, proditio, qua sola id adsequi *poterat*, timebatur.

1 2 3 4

7. crepidini, *quay.* 15. pactus (fr. paciscor), *stipulating.* 27. haud . . . animo, *unwillin* in secundo gradu, *in a subordinate station.* 29. adfectaret, *aspired to.*

5 Ceterum Alexander, quam regionem Dareus petisset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat more quodam Persarum arcana regum mira
6 celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitae periculo sanxerat; lingua gravius castigatur, quam ullum probrum, nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit,
7 quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quae apud hostem gererentur, ignarus urbem Gazam obsidebat. Praeerat urbi Betis, eximiae in regem suum fidei, modicoque
8 praesidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander aestimato locorum situ agi cuniculos iussit, facili ac levi humo acceptante occultum opus: quippe multam harenam vicinum mare evomit, nec saxa cotesque,
9 quae interpellent specus, obstant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, ut a sensu eius averteret, turres muris admoveri iubet. Sed eadem humus, movendis inutilis turribus, desidente sabulo agilitatem rotarum morata [et] tabulata turrium perfringebat, multique vulnerabantur inpune, cum idem recipiendis qui admovendis turribus labor
10 eos fatigaret. Ergo receptui signo dato postero die muros corona circumdari iussit. Ortoque sole, priusquam admoveret exercitum, opem deum exposcens
11 sacrum patrio more faciebat. Forte praetervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit: quae cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit, ipsa autem avis in proxima turre consedit. Inlita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis haerentibus *frustra se adlevare* conatus a circumstantibus capitur.

probrum, act of wickedness. 14. cuniculos, *tunnels.* 16. cotes, *flints*, stones. 20. desidente sabulo, *by the giving way of the gravel.* 28. glebam, clod.

Digna res visa, de qua vates consuleret, ut erat non 12
intactae a superstitione mentis. Ergo Aristander,
cui maxima fides habebatur: urbis quidem excidium
augurio illo portendi, ceterum periculum esse, ne rex
vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die in- 13
ciperet. Ille, quamquam unam urbem sibi, quo minus
securus Aegyptum intraret, obstare aegre ferebat,
27 tamen paruit vati signumque receptui dedit. Hinc
animus crevit obsessis, egressique porta recedentibus
inferunt signa cunctationem hostium suam fore occa- 14
sionem rati. Sed acrius quam constantius proelium
inierunt: quippe ut Macedonum signa circumagi vi-
dere, repente sistunt gradum. Iamque ad regem
proeliantium clamor pervenerat, cum denuntiati peri-
culi haud sane memor — loricam tamen, quam raro
induebat, amicis orantibus sumpsit — ad prima signa
pervenit. Quo conspecto Arabs quidam, Darei miles, 15
maius fortuna sua facinus ausus, gladium clipeo
tegens, quasi transfuga genibus regis advolvitur. Ille
adsurgere supplicem recipique inter suos iussit. At 16
barbarus gladio strenue in dextram translato cervicem
adpetiit regis: qui exigua corporis declinatione evitato
ictu in vanum manum barbari lapsam amputat gladio,
denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse,
defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile est fatum: 17
quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta
ictus est, quam per loricam adactam, stantem in hu-
mero medicus eius Philippus evellit. Plurimus deinde 18
sanguis manare coepit omnibus territis, quia non,
quam alte penetrasset telum, lorica obstante cognove-
rant. Ipse ne oris quidem colore mutato supprimi
sanguinem et vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa 19

19. genibus, *knees*. 23. in vanum, *into empty space*, i.e. without hitting anything.
32. obligari, *to be bound up*.

signa vel dissimulato vel victo dolore perstiterat, cum supressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare largius coepit, et vulnus, quod tepens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine
20 intumuit. Linqui deinde animo et submitti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ovans victoria repe-
21 tit. At Alexander nondum percurato vulnere aggerem, quo moenium altitudinem aequaret, exstruxit
22 pluribusque cuniculis muros subrui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum exstruxere munimentum, sed ne id quidem turres aggeri inpositas poterat aequare. Itaque interiora quoque urbis infesta
23 telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos et, dum incautius subit, saxo crus
24 eius adfligitur. Innixus tamen telo nondum prioris vulneris obducta cicatrice inter primores dimicat, ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius
25 vulnera acceperat. Betim egregia edita pugna multisque vulneribus confectum deseruerunt sui: nec tamen segnius proelium capessebat lubricis armis suo pariter
26 atque hostium sanguine. Sed cum undique telis *peteretur, ad postremum exhaustis viribus vivus in potestatem hostium pervenit.* Quo adducto insolenti gaudio iuvenis elatus, alias virtutis etiam in hoste mirator, "Non, ut voluisti," inquit, "morieris, sed quidquid in captivum inveniri potest, passurum esse
27 te cogita." Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas eius
28 reddidit vocem. Tum Alexander, "Videtisne obsti*natum ad tacendum?*" inquit, "num genu posuit?

5. intumuit, *swelled.*

num vocem supplicem misit? Vincam tamen silentium et si nihil aliud, certe gemitu interpellabo." Ira deinde vertit in rabiem iam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt religatumque ad currum traxere circa urbem equi gloriante rege, Achillen, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poena in hostem capienda. Cecidere Persarum Arabumque circa x milia, nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. Qui Aegyptum adire festinans Amyntan cum x triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque etiam secundis atterebantur tamen copiae, devictarumque gentium militi minor quam domestico fides habebatur.

Cap. VII.

29 Aegyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe avare et superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus eius erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam et cum precario imperio venientem laeti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, postquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti, quam nunc castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere iussis ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinuere adventum eius Persae, defectione quoque perterriti. Iamque haud procul Memphi erat: in cuius praesidio Mazaces, praetor Darei, relictus *ad Cercasoron* amne

2. interpellabo, *interrupt*. 3. peregrinos ritus, i.e. barbarous Asiatic customs. 4. talos *ankles*. 13. secundis (sc. rebus), *successes*. 18. utpote qui (almost = quippe qui), *inasmuch as they*.

superato octingenta talenta Alexandro omnemque
5 regiam supellectilem tradidit. A Memphi eodem
flumine vectus ad interiora Aegypti penetrat conpo-
sitisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum
more mutaret, adire Iovis Hammonis oraculum sta-
6 tuit. Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile
ingrediendum erat: terra caeloque aquarum penuria
est, steriles harenae iacent, quas ubi vapor solis ac-
cendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis
7 aestus existit. Luctandumque est non solum cum
ardore et siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo
sabulo, quod praealtum et vestigio cedens aegre mo-
8 liuntur pedes. Haec Aegyptii vero maiora iactabant.
Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iovem,
quem generis sui auctorem haud contentus mortali
9 fastigio aut credebat esse aut credi volebat. Ergo
cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne
descendit ad Mareotin paludem. Eo legati Cyrenen-
sium dona attulere, pacem et ut adiret urbes suas
petentes. Ille donis acceptis amicitiaque coniuncta
10 destinata exequi pergit. Ac primo quidem et se-
quente die tolerabilis labor visus nondum tam vastis
nudisque solitudinibus aditis, iam tamen sterili et
11 emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto ob-
ruti sabulo, haud secus quam profundum aequor
12 ingressi terram oculis requirebant. Nulla arbor,
nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam
defecerat, quam utribus cameli vexerant, et in arido
13 solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad hoc sol omnia
incenderat siccaque et adusta erant ora, cum repente
—sive illud deorum munus sive casus fuit—obductae
caelo nubes condidere solem, ingens aestu fatigatis,

sabulo, soles of the feet. 13. vero . . . iactabant, *exaggerated (pronounced greater than the truth).* 28. utribus, *skins.*

etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero ut lar- 14
gum quoque imbrem excusserunt procellae, pro se
quisque excipere eum, quidam ob sitim inpotentes sui
ore quoque hianti captare coeperunt. Quadriduum 15
per vastas solitudines absumptum est. Iamque haud
procul oraculi sede aberant, cum conplures corvi
agmini occurrunt: modico volatu prima signa ante-
cedentes [et] modo humi residebant, cum lentius
agmen incederet, modo se pennis levabant ducentium
iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem con- 16
secratam deo ventum est. Incredibile dictu, inter
vastas solitudines sita undique ambientibus ramis vix
in densam umbram cadente sole contecta est, multique
fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt silvas.
Caeli quoque mira temperies, verno tepori maxime 17
similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit.
Accolae sedis sunt ab oriente proximi Aethiopum. 18
In meridiem versam Arabes spectant, Trogodytis
cognomen est: horum regio usque ad rubrum mare
excurrit. At qua vergit ad occidentem, alii Aethio- 19
pes colunt, quos Simuos vocant. A septentrione 20
Nasamones sunt, gens Syrtica, navigiorum spoliis
quaestuosa, quippe obsident litora et aestu destituta
navigia notis sibi vadis occupant. Incolae nemoris,
quos Hammonios vocant, dispersis tuguriis habitant:
medium nemus pro arce habent, triplici muro circum-
datum. Prima munitio tyrannorum veterum regiam 21
clausit: in proxima coniuges eorum cum liberis et
pelicibus habitabant: hic quoque dei oraculum est:
ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes
erant. Est et aliud Hammonis nemus: in medio 22
habet fontem — Solis aquam vocant. Sub lucis ortum

1. enimvero, *and truly.* 3. inpotentes sui, *unable to control themselves.* 15. caeli temperies, *mildness of climate.* verno tepori, *the gentle warmth of spring.* 22. opaca, *full of profit, rich.* aestu destituta, *left by the tide.* 23. tuguriis, *huts.*

tepida manat, medio die, cuius vehementissimus est
calor, frigida eadem fluit, inclinato in vesperam cales-
cit, media nocte fervida exaestuat, quoque nox propius
vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit,
donec sub ipsum diei ortum adsueto tepore languescat.
23 Id *quod* pro deo colitur, non eandem effigiem habet,
quam vulgo diis artifices accommodaverunt: umbilico
maxime similis est habitus, smaragdo et gemmis
24 coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navi-
gio aurato gestant sacerdotes multis argenteis pateris
ab utroque navigii latere pendentibus: sequuntur
matronae virginesque patrio more inconditum quod-
dam carmen canentes, quo propitiari Iovem credunt,
25 ut certum edat oraculum. Ac tum quidem regem
propius adeuntem maximus natu e sacerdotibus filium
appellat, hoc nomen illi parentem Iovem reddere ad-
firmans. Ille se vero et accipere ait et adgnoscere,
26 humanae sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius
orbis imperium fatis sibi destinaretur. Vatesque, in
adulationem conpositus, terrarum omnium rectorem
27 fore ostendit. Post haec institit quaerere, an omnes
28 parentis sui interfectores poenas dedissent. Sacerdos
parentem eius negat ullius scelere posse violari, Phi-
lippi autem omnes luisse supplicia: adiecit, invictum
fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto
dona et sacerdotibus et deo data sunt permissumque
amicis, ut ipsi quoque consulerent Iovem. Nihil am-
plius quaesierunt quam, an auctor esset sibi divinis
29 honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum
fore Iovi vates respondent. Vera et salubri aestima-
tione *pensanti* fidem oraculi vana profecto responsa ei
videri potuissent: sed fortuna, quos uni sibi credere

7. umbilico, *navel* (here a rounded pyramidal shape seems to be meant). 8. habi
trance. smaragdo, *emerald*. 24. luisse, *had paid*. 28. auctor esset sibi, *he aut*
hew. 31. pensanti, *weighing* (i.e. if he had weighed or considered).

coëgit, magna ex parte avidos gloriae magis quam capaces facit. Iovis igitur filium se non solum ap- 30
pellari passus est, sed etiam iussit rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corrupit.
Et Macedones, adsueti quidem regio imperio, sed in 31
maiore libertatis umbra quam ceterae gentes, immortalitatem adfectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat aut regi, aversati sunt. Sed haec suo 32
quaeque tempori reserventur: nunc cetera exequi pergam.

Cap. VIII.

33 Alexander ab Hammone rediens ad Mareotin pa- 1
ludem haud procul insula Pharo sitam venit. Contemplatus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere, inde ut adparuit magnae sedis insulam haud capacem esse, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandrea, appellationem trahens ex nomine auctoris. Conplexus, quidquid soli est inter paludem 2
ac mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat et, qui exaedificandae urbi praeessent, relictis Memphim petit. Cupido haud iniusta quidem, ceterum 3
intempestiva incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam invisere: Memnonis Tithonique celebrata regia cognoscendae vetustatis avidum trahebat paene extra terminos solis. Sed imminens bel- 4
lum, cuius multo maior supererat moles, otiosae peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium et Peucesten Macedonem quattuor milibus militum in praesidium regionis eius datis: claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet: xxx ad hoc triremes datae. Africae deinde, quae 5

6. umbra, *shadow*, i.e. *protection*. 8. aversati sunt, repelled. 23. regia, royal residence

Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius, vectigalibus eiusdem Africae Aegyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandream iussis
6 novam urbem magna multitudine inplevit. Fama est, cum rex orbem futuris muris polenta, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse et polenta esse pastas: cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta praebituram.

7 Regem, cum secundo amni deflueret, adsequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis flore, in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit pluribus, quam capere posset, inpositis. Ita-
8 que mersa navis omnes destituit. Hector, diu flumini obluctatus, cum madens vestis et adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit et, ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus et periculum intenderat, nullo adiuvante — quippe in diversum evaserant alii — exanimatus est.
9 Amissi eius desiderio vehementer adflictus est repertumque corpus magnifico extulit funere.

10 Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: vivum Samaritae cremaverant. Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit, advenientique sunt
11 traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Menona substituit adfectisque supplicio, qui praetorem interemerant, tyrannos — inter quos Methymnaeorum Aristonicum et Chrysolaum — popularibus suis tradidit: quos illi ob iniurias tortos necaverunt.

12 Atheniensium deinde, Rhodiorum et Chiorum le-

polenta, *pearled barley*. 16. adstricti crepidis, *confined by his sandals*. *intenderat*, *i.e.* as soon as he ceased panting. 29. interemerant, *had killed*. *tortos*, *twisted*, *i.e.* on the rack.

gatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur et, ut captivi Graecorum suis restituerentur, orabant: Rhodii et Chii de praesidio querebantur. Omnes aequa desiderare visi inpetraverunt. Mitylenaeis 13
5 quoque ob egregiam in partes fidem et pecuniam, quam in bellum inpenderant, reddidit et magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoque 14 regibus, qui et a Dareo defecerant ad ipsum et oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est.

Amphoterus deinde, classis praefectus, ad liberan- 15 dam Cretam missus — namque et Persarum et Spartanorum armis pleraque eius insulae obsidebantur — ante omnia mare a piraticis classibus vindicare iussus: quippe obnoxium praedonibus erat *in* bellum utroque rege converso. His conpositis Herculi Tyrio ex 16 auro crateram cum XXX pateris dicavit: inminensque Dareo ad Euphraten iter pronuntiari iussit.

Cap. IX.

At Dareus, cum Aegypto devertisse in Africam 1 hostem conperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior auctor praesens futurus ultimis gentibus inpigre bellum capessendi, quas aegre per praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus 2 fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adisset regionem, petiturum: haud ignarus, quam cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit. Bactriani Scythaeque et Indi convenerant: iam et

5. *in partes*, *forward his party*. 15. obnoxium, *exposed*. 27. quam cum strenuo, *with how energetic a man*.

ceterarum gentium copiae partibus simul adfuerunt.
3 Ceterum cum dimidio ferme maior esset exercitus,
quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quae
summa cura conparabantur. Equitibus equisque
tegumenta erant ex ferreis lamminis serie inter se
conexis: quis antea praeter iacula nihil dederat, scuta
4 gladiique adiciebantur: equorumque domandi greges
peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equi-
tatus: ingensque, ut crediderat, hostium terror,
ducentae falcatae quadrigae, unicum illarum gentium
5 auxilium, secutae sunt. Ex summo temone hastae
praefixae ferro eminebant, utrimque a iugo ternos
direxerant gladios, inter radios rotarum plura spicula
eminebant in adversum, aliae deinde falces summissae
rotarum orbibus haerebant et aliae in terram demissae,
quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturae.
6 Hoc modo instructo exercitu ac perarmato Babylone
copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis
fluvius, laevam tegebat Euphrates, agmen Mesopo-
7 tamiae campos inpleverat. Tigri deinde superato,
cum audisset haud procul abesse hostem, Satropaten,
equitum praefectum, cum mille delectis praemisit.
Mazaeo praetori sex milia data, quibus hostem transitu
8 amnis arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam
Alexander esset aditurus, popularetur atque ureret:
quippe credebat inopia debellari posse nihil habentem,
nisi quod rapiendo occupasset: ipsi autem commeatus
9 alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Iam per-
venerat Arbela vicum, nobilem sua clade facturus.
Hic commeatuum sarcinarumque maiore parte depo-
sita Lycum amnem ponte iunxit et per dies quinque
10 *sicut ante* Euphraten traiecit exercitum. Inde octo-

3 *lamminis, plates.* 10. falcatae, *scythed.* 11. temone, *pole.* 13. spicula, *sharp spik*
14. summissae, *placed pointing upward.*

ginta fere stadia progressus ad alterum amnem — Bumelo nomen est — castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis et vasta planities: ne stirpes quidem et brevia virgulta operiunt solum liberque prospectus oculorum etiam ad ea, quae procul recessere, permittitur: atque, si qua campi eminebant, iussit aequari totumque fastigium extendi.

37 Alexandro qui numerum copiarum eius, quantum 11
procul coniectari poterat, aestimabant vix fecerunt
fidem tot milibus caesis maiores copias esse reparatas.
Ceterum omnis periculi et maxime multitudinis con- 12
temptor undecimis castris ad Euphraten pervenit:
quo pontibus iuncto equites primos ire, phalangem
sequi iubet, Mazaeo, qui ad inhibendum transitum
eius cum sex milibus equitum occurrerat, non auso
periculum sui facere. Paucis deinde non ad quietem, 13
sed ad praeparandos animos diebus datis militi stre-
nue hostem insequi coepit, metuens, ne interiora regni
sui peteret sequendusque esset per loca omni soli-
tudine atque inopia vasta. Igitur quarto die praeter 14
Armeniam penetrat ad Tigrin. Tota regio ultra
amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazaeus,
quaecumque adierat, haud secus quam hostis urebat.
Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante 15
lucem insidiarum metu substitit: deinde ut specula-
tores praemissi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equi-
tum ad temptandum vadum fluminis praemisit: cuius
altitudo primo summa equorum pectora, mox, ut in
medium alveum ventum est, cervices quoque aequabat.
Nec sane alius ad Orientis plagam tam violentus 16
invehitur, multorum torrentium non aquas solum, sed
etiam saxa secum trahens. Itaque a celeritate, qua

4. *virgulta, shrubs.* 7. extendi, *be spread out*, i.e. *made flat.* 24. caligine, *darkness.*
30. ad Orientis plagam, *in the East.*

defluit, Tigri nomen est inditum, quia Persica lingua
17 tigrin sagittam appellant. Igitur pedes velut divisus 38
in cornua circumdato equitatu, levatis super capita
18 armis, haud aegre ad ipsum alveum penetrat. Primus
inter pedites rex egressus in ripam vadum militibus 5
manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit.
Sed gradum firmare vix poterant, cum modo saxa
lubrica vestigium fallerent, modo rapidior unda sub-
19 duceret. Praecipuus erat labor eorum, qui humeris
onera portabant: quippe cum semetipsos regere non 10
possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur, et, dum sua quisque spolia consequi studet, maior inter ipsos quam cum amni orta luctatio est, cumulique sarcinarum passim fluitantes plerosque per-
20 culerant. Rex monere, ut satis haberent arma retin- 15
ere, cetera se redditurum. Sed neque consilium neque imperium accipi poterat: obstrepebat hinc metus, prae-
21 ter hunc invicem luctantium mutuus clamor. Tandem qua leniore tractu amnis aperit vadum, emersere, nec quicquam praeter paucas sarcinas desideratum est. 20
22 Deleri potuit exercitus, si quis vincere ausus esset, sed perpetua fortuna regis avertit inde hostem. Sic Granicum tot milibus equitum peditumque in ulteriore stantibus ripa superavit, sic angustis in Ciliciae calli-
23 bus tantam multitudinem hostium: audaciae quoque, 25
qua maxime viguit, ratio minui potest, quia numquam in discrimen venit, an temere fecisset. Mazaeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit inconpositos, in ripa demum ad iam perarmatos adequitare coepit. Mille admodum equi- 30
24 tes praemiserat. Quorum paucitate Alexander explo-
rata, deinde contempta praefectum Paeonum equitum

14. *perculerant, had overturned.* 26. ratio, *consideration.* minui, be lessened. 29. in *ripa demum, only on the bank*, i.e. not until they were on the bank.

Aristona laxatis habenis invehi iussit. Insignis eo die pugna equitum et praecipue Aristonis fuit: praefectum equitatus Persarum Satropaten directa in guttur hasta transfixit fugientemque per medios hostes consecutus ex equo praecipitavit et obluctanti gladio caput dempsit, quod relatum magna cum laude ante regis pedes posuit.

Cap. X.

39 Biduo ibi stativa rex habuit: in proximum deinde pronuntiari *iter* iussit. Sed prima fere vigilia luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne foedavit, sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio et ex ea formido quaedam incussa est. Dis invitis in ultimas terras trahi se querebantur: iam nec flumina posse adiri nec sidera pristinum servare fulgorem, vastas terras, deserta omnia occurrere: in unius hominis iactationem tot milium sanguinem impendi: fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, caelum vanis cogitationibus petere. Iam prope seditionem res erat, cum ad omnia interritus duces principesque militum frequentes adesse praetorio [iubet] Aegyptiosque vates, quos caeli ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui satis scirent temporum orbes inplere destinatas vices lunamque deficere, cum aut terram subiret aut sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus: ceterum adfirmant solem Graecorum, lunam esse Persarum, quotiensque illa deficiat, ruinam stragemque illis gentibus

10. deficiens, *being eclipsed*. 17. iactationem, *vanity*. 18. fastidio, (an object of) disgust. 23. expromere, *bring forth*, tell.

portendi: veteraque exemplа percensent Persidis regum, quos adversis dis pugnasse lunae ostendisset
7 defectio. Nulla res multitudinem efficacius regit quam superstitio: alioquin inpotens, saeva, mutabilis, ubi vana religione capta est, melius vatibus, quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa rursus ad spem et fiduciam erexere
8 torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus secunda vigilia castra movit: dextra Tigrim habebat,
9 a laeva montes, quos Gordyaeos vocant. Hoc ingressis iter speculatores, qui praemissi erant, sub lucis ortum Dareum adventare nuntiaverunt. Instructo
10 igitur milite et conposito agmine antecedebat. Sed Persarum moratores erant, mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant: quippe ubi explorari vera
11 non possunt, falsa per metum augentur. His cognitis rex cum paucis suorum adsecutus agmen refugientium ad suos alios cecidit, cepit alios: equitesque praemisit speculatum, simul ut ignem, quo barbari cremaverant
12 vicos, extinguerent. Quippe fugientes raptim tectis acervisque frumenti iniecerant flammas, quae cum in summo haesissent, ad inferiora nondum penetrave-
13 rant. Extincto igitur igne plurimum frumenti repertum est: copia aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe urente et populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta prae-
14 ciperet. In rationem ergo necessitas versa est: quippe Mazaeus, qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere contentus pleraque inviolata hosti
15 reliquit. Alexander haud longius CL stadiis Dareum *a se abesse conpererat*. Itaque ad satietatem quoque

4. *alioquin, generally.* 14. moratores, *delayers*, i.e. *stragglers in the rear.*

copia commeatuum instructus quadriduo in eodem loco substitit.

Interceptae deinde Darei litterae sunt, quibus 16
Graeci milites sollicitabantur, ut regem aut interficerent aut proderent, dubitavitque, an eas pro contione recitaret, satis confisus Graecorum quoque erga se benivolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit, *non* 17
esse talibus promissis inbuendas aures militum adfirmans: patere vel unius insidiis regem: nihil nefas esse avaritiae. Secutus consilii auctorem castra mo-
41 vit. Iter facienti spado e captivis, qui Darei uxorem 18
comitabantur, deficere eam nuntiat et vix spiritum ducere. Itineris continui labore animique aegritu- 19
dine fatigata inter socrus et virginum filiarum manus conlapsa erat, deinde et extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et rex haud secus, quam si parentis 20
mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus lacrimisque obortis, qualis Dareus profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darei, defuncto adsidens
corpori venit. Hic vero renovatus est maeror, ut 21
prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solacia, sed quibus ipsa deberet esse solacio. In conspectu erat nepos par- 22
vulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, ex maxima parte ad ipsum redundantem. Crederes Alexandrum inter suas necessitudines flere 23
et solacia non adhibere, sed quaerere. Cibo certe abstinuit omnemque honorem funeri patrio Persarum
more servavit, dignus, hercule, qui nunc quoque tantae et mansuetudinis et continentiae ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est, nec ut 24

14. socrus, *mother-in-law*. 27. necessitudines, *relatives*.

ipsam, sed ut Darei matrem videret, eximiamque pulchritudinem formae eius non libidinis habuerat invitamentum, sed gloriae.

25 E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes 42
inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam, quae, quia ab hoste aversa erat, levius custodiebatur, ad Darei castra pervenit exceptusque a vigilibus in tabernaculum regis perducitur, gemens et veste
26 lacerata. Quem ut conspexit Dareus, multiplici doloris expectatione commotus et, quid potissimum timeret, incertus, "Vultus," inquit, "tuus nescio quod ingens malum praefert, sed cave miseri hominis auribus parcas: didici esse infelix, et saepe calamitatis solacium
27 est nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor et eloqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es, mihi et, ut credo, ipsis quoque omni tristiora supplicio?"
28 Ad haec Tyriotes, "Istud quidem procul abest," inquit: "quantuscumque enim reginis honos ab his, qui parent, haberi potest, tuis a victore servatus est,
29 sed uxor tua paulo ante excessit e vita." Tunc vero non gemitus modo, sed etiam eiulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Dareus, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam perpeti, exclamatque amens dolore: "Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem *redderes* saevitiae meae? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge iustum intulisse te
30 bellum, cum feminis ergo agere debueras?" Tyriotes adfirmare per deos patrios nihil in eam gravius esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti et
31 non parcius flevisse, quam ipse lacrimaret. Ob haec *ipsa amantis animus* in sollicitudinem suspicionemque

revolutus est, desiderium captivae profecto a consuetudine stupri ortum esse coniectans. Summotis igitur 32
arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, "Videsne," inquit, "Tyriote, locum mendacio non esse? tormenta iam hic erunt: sed ne expectaveris per deos, si quid tibi tui regis reverentiae est: num, quod et scire expeto et quaerere pudet, ausus est et dominus et iuvenis?" Ille quaestioni 33
corpus offerre, deos testes invocare, caste sancteque habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est 34
vera esse, quae adfirmaret spado, capite velato diu flevit manantibusque adhuc lacrimis, veste ab ore reiecta, ad caelum manus tendens, "Di patrii," inquit, "primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis potius Asiae rex sit, quam iste tam iustus hostis, tam misericors victor."

Cap. XI.

43 Itaque quamquam frustra pace bis petita omnia in 1
bellum consilia converterat, victus tamen continentia hostis ad novas pacis condiciones ferendas x legatos, cognatorum principes, misit: quos Alexander consilio advocato introduci iussit. E quibus maximus natu, 2
"Dareum," inquit, "ut pacem a te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia et continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberos eius, nisi 3
quod sine illo sunt, captos esse non sensimus: pudicitiae earum, quae supersunt, curam haud secus quam parens agens reginas appellas, speciem pristinae fortunae retinere pateris. Vultum tuum video, qualis 4
Darei fuit, cum dimitteremur ab eo: et ille tamen

1. *desiderium*, i.e. Alexander's grief for. 8. *quaestioni*, examination by torture.

uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturae eius moraretur. Ecquid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? quid opus
5 est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Halym amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Hellespontum et Euphraten est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit.
6 Ochum filium, quem habes, pacis et fidei obsidem retine, matrem et duas virgines filias redde: pro tribus corporibus xxx milia talentum auri precatur
7 accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, [non] dicerem hoc esse tempus, quo pacem non
8 dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris: intuere, quantum petas. Periculosum est praegrave imperium: difficile est enim continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quae modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Dareus ideo tam multa amiserit, quia nimiae opes
9 magnae iacturae locum faciunt. Facilius est quidem vincere, quam tueri *praedam:* quam, hercule, expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent. Ipsa mors uxoris Darei admonere te potest minus iam
10 misericordiae tuae licere, quam licuit." Alexander 44 legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret,
11 ausus est dicere incerta regis voluntate. Tandem Parmenio antea suasisse ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderet: ingentem pecuniam potuisse redigi ex his, qui multi vincti virorum fortium
12 occuparent manus. Et nunc magnopere censere, ut unam anum et duas puellas, itinerum agminumque *in*pedimenta, xxx milibus talentum auri permutet.

[illegible], *lass.* 22. iam, *even.* 28. redimentibus, *those who wished to ransom them.*

Opimum regnum occupare posse condicione, non 13
bello, nec quemquam alium inter Istrum et Euphraten
possedisse terras ingenti spatio intervalloque discretas.
Macedoniam quoque potius respiceret, quam Bactra
et Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque, 14
ut finem dicendi fecit, "Et ego," inquit, "pecuniam
quam gloriam mallem, si Parmenio essem: nunc Alexander de paupertate securus sum et me non mercatorem memini esse, sed regem. Nihil quidem habeo 15
venale, sed fortunam meam utique non vendo: captivos si placet reddi, honestius dono dabimus, quam
pretio remittemus." Introductis deinde legatis ad
hunc modum respondit: "Nuntiate Dareo me, quae 16
fecerim clementer et liberaliter, non amicitiae eius
tribuisse, sed naturae meae. Bellum cum captivis et 17
feminis gerere non soleo: armatus sit oportet, quem
oderim. Quodsi saltem pacem bona fide peteret, 18
deliberarem forsitan, an darem. Verum enimvero,
cum modo milites meos litteris ad proditionem, modo
amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet, ad internecionem mihi persequendus est, non ut iustus hostis,
sed ut percussor veneficus. Condiciones vero pacis, 19
quas adfertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quae
post Euphraten sunt, liberaliter donat. Ubi igitur
me adeatis, obliti estis: nempe ultra Euphraten [sum].
Summum ergo dotis, quam promittit, terminum castra
mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum 20
esse, quo ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam
suam: nempe quam scio alicui servorum eius nuptu-
ram. Multum vero mihi praestat, si me Mazaeo
generum praeponit! Ite, nuntiate regi vestro, et quae 21
amisit et quae adhuc habet, praemia esse belli: hoc

3. *discretas, separated.* 10. utique, *at any rate.* 22. percussor, assassin. 28. quo, [illegible]
32. hoc, i.e. bello.

regente utriusque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximae lucis adsignatura fortuna est."
22 Legati respondent, cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, ut quam primum dimittantur ad regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi nuntiant adesse certamen.

Cap. XII.

1 Ille quidem confestim Mazaeum cum tribus equitum milibus ad itinera, quae hostis petiturus erat,
2 occupanda praemisit. Alexander corpori uxoris eius iustis persolutis omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico praesidio relicto ad
3 hostem contendit. *In* duo cornua diviserat peditem utrique lateri equite circumdato: inpedimenta sequebantur agmen. Praemissum deinde cum citis equiti-
4 bus Menidan iubet explorare, ubi Dareus esset. At ille, cum Mazaeus haud procul consedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud quam fremitum hominum
5 hinnitumque equorum exaudisse nuntiat. Mazaeus quoque conspectis procul exploratoribus in castra se recepit, adventus hostium nuntius. Igitur Dareus, qui in patentibus campis decernere optabat, armari
6 militem iubet aciemque disponit. In laevo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum: Lahae totidem et Arachosii Susianique quattuor milia explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus cum VIII milibus equitum, item Bactrianis. Massagetae duobus milibus agmen eius
7 claudebant. Pedites his plurium gentium non inmixtos, *sed* suae cuiusque nationis iunxerat copias. Per-

4. *simpliciter, honestly.* frustraretur, *deceive.* 11. graviore comitatu, i.e. the sick and disabled.

sas deinde cum Mardis Sogdianisque Ariobarzanes et Orontobates ducebant. Illi partibus copiarum, 8
summae Orsines praeerat, a septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque, nobilissimum regem, originem sui
5 referens. Hos aliae gentes, ne sociis quidem satis 9
notae, sequebantur. Post quas L quadrigas Phradates magno Caspiorum agmine antecedebat. Indi ceteri-que rubri maris accolae, nomina verius quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis fal- 10
10 catis curribus, quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenii, quos minores appellant, Armenios Babylonii, utrosque Belitae et qui montes Cossaeo-rum incolebant sequebantur. Post hos ibant Gortuae, 11
gentis quidem Euboicae, Medos quondam secuti, sed
15 iam degeneres et patrii moris ignari. Adplicuerat his Phrygas et Cataonas. Parthyaeorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Haec sinistri cornus 12
*f*acies fuit. Dextrum tenebant natio maioris Arme-
20 niae Cadusiique et Cappadoces et Syri ac Medi. His quoque falcati currus L erant. Summa totius exer- 13
citus, equites XLV milia, pedestris acies DC milia expleverat. Hoc modo instructi X stadia procedunt iussique subsistere armati hostem expectabant.
46 Alexandri exercitum pavor, cuius causa non sub- 14
26 erat, invasit: quippe lymphati trepidare coeperunt omnium pectora occulto metu percurrente. Caeli ful-gor tempore aestivo ardenti similis internitens ignis praebuit speciem, flammasque ex Darei castris splen-
30 dere, velut inlati temere praesidiis, credebant. Quodsi 15
perculsis Mazaeus, qui praesidebat itineri, supervenis-set, ingens clades accipi potuit: nunc, dum ille segnis

3. oriundus, *descended*. 26. lymphati, *panic-stricken*. 28. internitens, *shining thro*
31. perculsis, *terror-stricken*.

in eo, quem occupaverat, tumulo sedet, contentus non
16 lacessi, Alexander cognito pavore exercitus signum,
ut consisterent, dari, ante ipsos arma deponere ac
levare corpora iubet, admonens, nullam subiti causam
17 esse terroris, hostem procul stare. Tandem compotes
sui pariter arma et animos recepere: nec quicquam
ex praesentibus tutius visum est, quam eodem loco
18 castra munire. Postero die Mazaeus — cum delectis
equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospicie-
bantur castra, consederat — sive metu, sive quia spe-
19 culari modo iussus erat, ad Dareum rediit. Macedones
eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt:
nam et tutior planitie erat et inde acies hostium, quae
20 in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo,
quam circa humidi effuderant montes, universam
equidem rei faciem non abstulit, ceterum agminum
discrimina atque ordinem prohibuit perspici. Mul-
titudo inundaverat campos fremitusque tot milium
21 etiam procul stantium aures inpleverat. Fluctuari
animo rex et modo suum, modo Parmenionis consilium
sera aestimatione perpendere: quippe eo ventum erat,
unde recipi exercitus, nisi victor, sine clade non
22 posset. Itaque dissimulato pavore mercennarium
23 equitem ex Paeonia praecedere iubet. Ipse phalan-
gem, sicut antea dictum est, in duo cornua extende-
rat: utrumque cornu equites tegebant. Iamque
nitidior lux discussa caligine aciem hostium ostende-
rat, et Macedones sive alacritate sive taedio expecta-
tionis ingentem pugnantium more edidere clamorem.
Redditus et a Persis nemora vallesque circumiectas
24 terribili sono inpleverat: nec iam contineri Macedones
poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent.

7. ex praesentibus, under the circumstances.

Melius adhuc ratus in eodem tumulo castra munire, *rex* vallum iaci iussit: strenueque opere perfecto in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit.

Cap. XIII.

47 Tum vero universa futuri discriminis facies in oculis erat: armis insignibus equi virique splendebant, et omnia intentiore cura praeparari apud hostem sollicitudo praetorum agmina sua interequitantium ostendebat, ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio, peritissimus inter duces artium belli, furto, non proelio opus esse censebat: "intempesta nocte opprimi posse hostes: discordis moribus, linguis, ad hoc somno et inproviso periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum terribiles occursuras facies Scytharum Bactrianorumque — hirta illis ora et intonsas comas esse, praeterea eximiam vastorum magnitudinem corporum: vanis et inanibus militem magis quam iustis formidinis causis moveri, — deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciae angustiis et inviis callibus, sed in aperta et lata planitie dimicare." Omnes ferme Parmenioni adsentiebantur: Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens rex, namque Parmenionem nuper acrius, quam vellet, increpitum rursus castigare non sustinebat, "Latrunculorum," inquit, "et furum

1 2 3 4 5 6 7 8

18. interdiu, in the daytime. 20. hirta, *hairy.* 29. increpitum, rebuked. sustinebat, *he had not the heart.* latrunculorum, petty robbers.

ista sollertia est, quam praecipitis mihi, quippe illorum
9 votum unicum est fallere. Meae vero gloriae semper
aut absentiam Darei aut angustias locorum aut fur-
tum noctis obstare non patiar: palam luce adgredi
certum est: malo *me* meae fortunae paeniteat, quam
10 victoriae pudeat. Ad haec illud quoque accedit:
vigilias agere barbaros et in armis stare, ut ne decipi
quidem possint, conpertum habeo. Itaque ad proe-
lium vos parate." Sic incitatos ad corpora curanda
dimisit.

11 Dareus id, quod Parmenio suaserat, hostem facturum 48
esse coniectans frenatos equos stare magnamque
exercitus partem in armis esse ac vigilias intentiore
cura servari iusserat: ergo ignibus tota eius castra
12 fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina
in armis stantium circumibat, Solem et Mithrem
sacrumque et aeternum invocans ignem, ut illis dig-
nam vetere gloria maiorumque monumentis fortitudi-
13 nem inspirarent. "Et profecto, si qua divinae opis
auguria humana mente concipi possent, deos stare
secum. Illos nuper Macedonum animis subitam
incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique,
arma iacientes: expetere praesides Persarum imperii
deos debitas e vecordibus poenas. Nec ipsum ducem
14 saniorem esse: quippe ritu ferarum praedam modo,
quam expeteret, intuentem in perniciem, quae ante
praedam posita esset, incurrere."

Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat:
noctemque velut in eam certamine edicto metu ege-
15 runt. Alexander non alias magis territus ad vota et
preces Aristandrum vocari iubet. Ille in candida veste
verbenas manu praeferens capite velato praeibat

tum, wish. 23. praesides, *guardians.* 24. vecordibus, *mad, foolish.* 32. verbenas, *sacred branches.* praeibat preces, *dictated prayers.*

preces regi Iovem Minervamque *et* Victoriam propitianti. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato reliquum noctis adquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere nec quietem pati poterat: modo e iugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hosti, interdum haesitare, an potius in laevum detorqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit.

49 Iamque luce orta duces ad accipienda imperia convenerant insolito circa praetorium silentio attoniti: quippe alias accersere ipsos et interdum morantes castigare adsueverat, tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur et non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam ex custodibus corporis intrare tabernaculum audebat: et iam tempus instabat nec miles iniussu ducis aut arma capere poterat aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Iamque exire necesse erat: tunc demum intrat tabernaculum saepiusque nomine conpellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. "Multa lux," inquit, "est: instructam aciem hostis admovit: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles." Ad haec Alexander: "Credisne me prius somnum capere potuisse, quam exonerarim animum sollicitudine, quae quietem morabatur?" signumque pugnae tuba dari iussit. Et cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod solutum se curis somnum cepisse dixisset, "Minime," inquit, "mirum est: ego enim, cum Dareus terram ureret, vicos excinderet, alimenta

15. marcēre, *droop, shrink.* 25. nempe, *for truly.*

24 corrumperet, potens mei non eram: nunc vero quid metuam, cum acie decernere paret? Hercule, votum meum inplevit. Sed huius consilii postea quoque
25 ratio reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque praeest: ego iam adero et, quid fieri velim, exponam." Raro admodum admonitu magis amicorum, quam metu discriminis adeundi *thorace* uti solebat. Tunc quoque munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem et vultu eius interrito certam spem victoriae augura-
26 bantur. Atque ille proruto vallo exire copias iubet aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellabant: praeerat his Clitus, cui iunxit Philotae turmas, ceterosque praefectos equitum lateri
27 eius adplicuit. Ultima Meleagri ala stabat quam phalanx sequebatur, post phalangem Argyraspides
28 erant: his Nicanor, Parmenionis filius, praeerat. In subsidiis cum manu sua Coenos, post eum Orestae Lyncestaeque sunt *positi*, post illos Polypercon, tum peregrini milites: huius agminis princeps Amyntas aberat, Philippus Balacri eos regebat in societatem
29 nuper adscitos. Haec dextri cornus facies erat. In laevo Craterus Peloponnesium equites habebat Achaeorum et Locrensium et Malieon turmis [sibi] adiunctis. Hos Thessali equites claudebant Philippo duce.
30 Peditum acies equitatu tegebatur. Frons laevi cornus haec erat. Sed ne circumiri posset a multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit non recta fronte, sed a latere positis, ut, si hostis circumvenire aciem temptasset, parata
31 *pugnae forent.* Hic Agriani erant, quibus Attalus

1. *admodum, very.* 7. thorace, *corselet.* 14. agema, "*the guard.*" 22. Balacri, sc. filius. 25. Malieon, gen. pl.

praeerat, adiunctis sagittariis Cretensibus, — ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret, — Illyrii hic erant adiuncto milite mercede conducto, Thracas quoque simul obiecerat leviter armatos. Adeoque aciem versabilem posuit, ut, qui ultimi sta- 32
bant, ne circumirentur, verti tamen et in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quam latera,
51 non latera munitiora fuere, quam terga. His ita 33
ordinatis praecipit, ut, si falcatos currus cum fremitu barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum incurrentium silentio exciperent, haud dubius sine noxa transcursuros, si nemo se opponeret: sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent pavidosque equos telis utrimque suffoderent. Qui 34
cornibus praeerant, extendere ea iussi, ita ut nec circumvenirentur, si artius starent, nec tamen ultra modum aciem exinanirent. Inpedimenta cum captivis, 35
inter quos mater liberique Darei custodiebantur, haud procul acie in edito colle constituit modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

Nondum ad iactum teli pervenerant, cum Bion 36
quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem pervenit nuntians, murices ferreos in terram defodisse Dareum, qua hostem equites emissurum esse credebat, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset. Adservari transfuga iusso duces 37
convocat: expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent equitemque periculum edoceant.

52 Ceterum hortantem exercitus exaudire non poterat 38
usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum.

5. versabilem, easily turned or moved. 14. suffoderent, stab in the belly. 17. exinanirent, *cf.* inanis. 24. murices (lit. *cuttle-fish*), *caltrops* with points to injure the horses. 29. declinent, *turn from, avoid.*

Sed *in* conspectu omnium duces et proximum quemque interequitans adloquebatur.

Cap. XIV.

1 "Emensis tot terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem Ciliciaeque montes et Syriam Aegytumque praetereuntibus raptas, ingentia spei 2 gloriaeque incitamenta, referebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent. Tertium iam diem metu exangues, armis suis oneratos in eodem vestigio haerere. Nullum desperationis illorum maius indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent, quidquid non corrupissent, hostium 3 esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent: neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab iis Scythae quive Cadusii appellaren- 4 tur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse: numquam ignorari viros fortes, at inbelles ex latebris suis erutos nihil praeter nomina adferre. Macedonas virtute adsecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui 5 tales viros ignoraret. Intuerentur barbarorum incon- ditum agmen: alium nihil praeter iaculum habere, alium funda saxa librare, paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures stare: hinc plures dimicaturos. 6 Nec postulare se, ut fortiter capesserent proelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum: se ante prima signa dimicaturum. Spondere pro se tot cicatrices, totidem corporis decora: scire ipsos unum paene se praedae communis exsortem in illis colendis 7 *ornandisque* usurpare victoriae praemia. Haec se

6. *praetereuntibus raptas, seized by them in passing by.* 26. spondere, be security, bear witness. 28. ex-sortem, *without share.* 29. usurpare, employ.

fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: pervenisse eo, unde fugere non possent. Tot terrarum spatia emensis, tot amnibus montibusque post tergum obiectis iter in patriam et penates manu esse faciendum." Sic duces, sic prox- 8
imi militum instincti sunt.

53 Dareus in laevo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum peditumque stipatus, contempseratque paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis cornibus ratus. Ceterum, sicut curru eminebat, dex- 9
tra laevaque ad circumstantia agmina oculos manusque circumferens, "Terrarum," inquit, "quas Oceanus hinc adluit, illinc claudit Hellespontus, paulo ante domini, iam non de gloria, sed de salute et, quod saluti praeponitis, libertate pugnandum est. Hic 10
dies imperium, quo nullum amplius vidit aetas, aut constituet aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum est eo, unde pulsis 11
ne fugae quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes, non cultores habent terrae. Coniuges quoque et liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus praeda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem paene 12
immensa planities vix caperet, conparavi: equos, arma distribui: commeatus ne tantae multitudini deessent, providi: locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cetera in vestra potestate sunt: audete modo vincere 13
famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum,
54 contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute

6. *instincti, incited.* 8. stipatus, *closely surrounded.* 26. partium, almost = officii.

timuistis: quae ubi primum impetum effudit, velut
14 quaedam animalia emisso aculeo, torpet. Hi vero
campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciae montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, exhaustam: nam ultimi, quos locavit aversos, terga iam praebent. Obteri, mehercule, equorum ungulis possunt, etiamsi nihil
15 praeter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus, si vicimus proelio: nam ne illis quidem ad fugam locus est: hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet in-
16 clusos. Et quae antea pro illis erant, in contrarium versa sunt. Nostrum mobile et expeditum agmen est, illud praeda grave. Inplicatos ergo spoliis nostris trucidabimus, eademque res et causa erit victoriae
17 et fructus. Quodsi quem e vobis nomen gentis movet, cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinem invicem hausimus, et semper
18 gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander, quantuscumque ignavis et timidis videri potest, unum animal est et, si quid mihi creditis, temerarium et vecors, adhuc nostro pavore, quam sua virtute felicius.
19 Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Praeterea breves et mutabiles vices rerum sunt, et fortuna numquam
20 simpliciter indulget. Forsitan ita dii fata ordinaverint, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per CCXXX annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis quam adfligerent admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius nimia
21 in prosperis rebus oblivio est. Modo Graecis ultro *bellum inferebamus*: nunc in sedibus nostris pro-

2. *aculeo, sting.* 3. deprehendere (perf. ind.), *have discovered.* 4. absconderant, *had ...den.* 6. ob-teri, *trampled down.* 21. vecors, *senseless, mad.* 23. adspirare, *be ...orable.* *ad ultimum, in the end.* 29. concuterent, *shake.* adfligerent, *cast down.*

pulsamus inlatum. Iactamur invicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quia mutuo adfectamus,
55 una gens non capit. Ceterum, etiamsi spes non sub- 22
esset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema
5 perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperii genitum, principes, illam subolem regiae stirpis, duces vestros reorum instar vinctos habet: nisi quid in vobis opis est, ego maiore mei parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis:
10 restituite mihi pignora, pro quibus ipsi mori non recusatis, parentem, liberos: nam coniugem in illo carcere amisi. Credite nunc omnes hos tendere ad 23
vos manus, inplorare patrios deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut compedibus, ut
15 servitute, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo iis servire, quorum reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quo 24
propius discrimen accedo, hoc minus iis, quae dixi, possum esse contentus. Per ego vos deos patrios
20 aeternumque ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremque solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primus in Persidem intulit: vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite 25
25 alacres et spiritus pleni, ut, quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio 26
30 more solum, sed etiam ut conspici possim, curru vehor nec recuso, quo minus imitemini me, sive fortitudinis exemplum sive ignaviae fuero!"

2. videlicet, *evidently*. mutuo, *mutually*. 7. reorum instar, like criminals. 14. co pedibus, *fetters*. 15. precario, *obtained by begging*, hence *uncertain*. 19. per ego v *conjure you by*.

Cap. XV.

1 Interim Alexander, ut et demonstratum a transfuga insidiarum locum circumiret et Dareo, qui cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet. 56
2 Dareus quoque eodem suum obvertit Besso admonito, ut Massagetas equites in laevum Alexandri cornu *a*
3 latere invehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigae, quo plures nondum
4 satis proviso impetu obtererent. Alios ergo hastae multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissae falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines.
5 Mazaeus quoque perculsis metum incussit mille equitibus ad diripienda hostis inpedimenta circumvehi iussis, ratus, captivos quoque, qui simul adservabantur, rupturos vincula, cum suos adpropinquantes vidis-
6 sent. Non fefellerat Parmenionem, qui in laevo erat: propere igitur Polydamanta mittit, qui et periculum
7 ostenderet et, quid fieri iuberet *rex*, consuleret. Ille audito Polydamante, "Abi, nuntia," inquit, "Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed etiam, quae hostium sunt, occupaturos.
8 Proinde non est, quod quicquam virium subducat ex acie, sed, ut me et Philippo patre dignum est,
9 contempto sarcinarum damno fortiter dimicet." Interim barbari inpedimenta turbaverant caesisque plerisque custodum captivi vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, arripiunt et adgregati suo*rum equitibus* Macedonas ancipiti circumventos malo

laxatis habenis, i.e. at full speed. 11. sensim, *gradually.* 18. propere, quickly. 23. non est quod, *there is no reason why.* 28. adgregati, *having joined.*

invadunt. Laeti, qui circa Sisigambim erant, vicisse 10
Dareum, ingenti caede prostratos hostes, ad ultimum
etiam inpedimentis exutos esse nuntiant, quippe
eandem fortunam ubique esse credebant et victores
Persas ad praedam discurrisse. Sisigambis hortan- 11
tibus captivis, ut animum a maerore adlevaret, in
eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla
excidit ei, non oris color vultusve mutatus est: sedit
inmobilis — credo, praecoqui gaudio verita inritare
fortunam —, adeo ut, quid mallet, intuentibus eam
fuerit incertum. Inter haec Menidas, praefectus equi- 12
tum Alexandri, cum paucis turmis opem inpedimentis
laturus advenerat — incertum suone consilio an regis
imperio — sed non sustinuit Cadusiorum Scytharum-
que impetum, quippe vix temptato certamine refugit
ad regem, amissorum inpedimentorum testis magis
quam vindex. Iam consilium Alexandri dolor vicerat: 13
et, ne cura recuperandi sua militem a proelio averte-
ret, non inmerito verebatur. Itaque Areten, ducem
hastatorum — sarissophoros vocabant — adversus Scy-
57 thas mittit. Inter haec currus, qui circa signa prima 14
turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Mace-
dones confirmatis animis in medium agmen accipiunt.
Vallo similis acies erat: iunxerant hastas et ab utroque 15
latere temere incurrentium ilia suffodiebant. Cir-
cumire deinde [*et*] currus et propugnatores praecipi-
tare coeperunt. Ingens ruina equorum aurigarumque
aciem conpleverat. Hi territos regere non poterant, 16
qui crebra iactatione cervicum non iugum modo excus-
serant, sed etiam currus everterant, vulnerati inter-
fectos trahebant, nec consistere territi nec progredi
debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae 17

3. exutos, *stripped, despoiled.* 9. praecoqui, *premature.* 18. sua, *their property.*
25. ilia, *flanks.* 29. iactatione cervicum, *tossing of their necks.* 32. debiles, *weak, wounded.*

in ultimam aciem iis, quibus inciderant, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant, et, quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque et debiles quidam arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati
18 procumberent. Interim Aretes Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso gravius territis instabat. Supervenere deinde a Dareo Bactriani pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt, plures ad Alexandrum
19 refugerunt. Tum Persae clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrerunt. Alexander territos castigare, adhortari, proelium, quod iam elanguerat, solus accendere: confirmatisque tandem animis ire in hostem
20 iubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum, 58 namque inde Bactriani discesserant ad opprimenda inpedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines in-
21 vadit et multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persae, spe posse eum includi, agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio haerens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis circumfusos regi barbaros adorti essent aversosque caedendo in se obverti coëgissent.
22 Turbata erat utraque acies. Alexander et a fronte et a tergo hostem habebat. Qui averso ei instabant, ab Agrianis equitibus premebantur: Bactriani inpedimentis hostium direptis reversi ordines suos recuperare non poterant: plura simul abrupta a ceteris agmina,
23 ubicumque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo reges iunctis prope agminibus proelium accenderant. *Plures* Persae cadebant, par ferme utrimque numerus

profligatum, put to flight. 21. dimicantis, sc. Alexandri. 24. aversos . . . obverti, to *turn away from slaughter and against them.* 26. averso ei, upon his rear.

vulnerabatur. Curru Dareus, Alexander equo vehe- 24
batur: utrumque delecti tuebantur sui inmemores,
quippe amisso rege nec volebant salvi esse nec pote-
rant. Ante oculos sui quisque regis mortem occum-
bere ducebat egregium. Maximum tamen periculum 25
adibant, quos maxime tuebantur: quippe sibi quisque
caesi regis expetebat decus. Ceterum, sive *illud* ludi- 26
brium oculorum sive vera species fuit, qui circa Alex-
andrum erant, vidisse se crediderunt paulum super
caput regis placide volantem aquilam, non sono armo-
rum, non gemitu morientium territam: diuque circa
equum Alexandri pendenti magis, quam volanti similis
adparuit. Certe vates Aristander alba veste indutus 27
et dextra praeferens lauream militibus in pugnam in-
tentis avem monstrabat, haud dubium victoriae auspi-
cium. Ingens ergo alacritas et fiducia paulo ante 28
territos accendit ad pugnam, utique postquam auriga
Darei, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta
transfixus est. Nec aut Persae aut Macedones dubi-
tavere, quin ipse rex esset occisus. Ergo lugubri 29
ululatu et incondito clamore gemituque totam fere
aciem adhuc aequo Marte pugnantium turbavere
cognati Darei et armigeri: laevumque cornu in fugam
effusum destituerat currum, quem a dextra parte sti-
pati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace 30
stricto Dareus dubitasse, an fugae dedecus honesta
morte vitaret: sed eminens curru nondum omnem
suorum aciem proelio excedentem destituere erubes-
cebat, dumque inter spem et desperationem haesitat,
sensim Persae cedebant et laxaverant ordines. Alex- 31
ander mutato equo, quippe plures fatigaverat, resis-
tentium adversa ora fodiebat, fugientium terga.

27. utique, *especially*. 25. stipati, *the close ranks*. 27. nondum: with excedentem.

32 Iamque non pugna, sed caedes erat, cum Dareus quoque currum suum in fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium victor, sed prospectum oculorum nubes pulveris, quae ad caelum efferebatur, abstulerat: ergo haud secus quam in tenebris errabant, ad sonum
33 notae vocis aut signum subinde coeuntes. Exaudiebant tamen strepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur: haec sola fugientis vestigia excepta sunt.

Cap. XVI.

1 At in laevo Macedonum cornu — Parmenio, sicut ante *est* dictum, tuebatur — longe alia fortuna utriusque partis res gerebatur. Mazaeus cum omni suorum equitatu vehementer invectus urguebat Macedonum
2 alas. Iamque abundans multitudine aciem circumvehi coeperat, cum Parmenio equites nuntiare iubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: ni mature sub-
3 veniretur, non posse sisti fugam. Iam multum viae praeceperat rex inminens fugientium tergis, cum a Parmenione tristis nuntius venit. Refrenare equos iussi, qui vehebantur, agmenque constitit frendente Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus et Dareum
4 felicius fugere quam se sequi. Interim ad Mazaeum superati regis fama pervenerat. Itaque, quamquam validior erat, tamen fortuna partium territus perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae remissae, sed occasione
5 vincendi strenue est usus. Thessalos equites ad se vocari iubet. "Ecquid videtis," inquit, "istos, qui *feroci*ter modo instabant, pedem referre subito pavore

subinde, *now and then, continually*. 20. frendente, *gnashing his teeth*. 24. perculsis (sc. Macedonibus), *shattered*.

perterritos? Nimirum nobis quoque regis nostri fortuna vicit. Omnia Persarum caede strata sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis?" Vera dicere videbatur et spes languentes quoque 6
5 erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem: et illi iam non sensim, sed citato gradu recedebant nec quicquam fugae, nisi quod nondum terga verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quaenam in dextro cornu fortuna regis esset, repressit suos: Mazaeus 7
10 dato fugae spatio non recto itinere, sed maiore et ob id tutiore circuitu Tigrin superat et Babyloniam cum reliquiis devicti exercitus intrat.

61 Dareus paucis fugae comitibus ad Lycum amnem 8
contenderat: quo traiecto dubitavit, an solveret pon-
15 tem, quippe hostem iam adfore nuntiabatur. Sed tot milia suorum, quae nondum ad amnem pervenerant, ponte rescisso videbat hostis praedam fore. Abeun- 9
tem, cum intactum sineret pontem, dixisse constat, malle se sequentibus iter dare, quam auferre fugien-
20 tibus. Ipse ingens spatium fuga emensus media fere nocte Arbela pervenit.

Quis tot ludibria fortunae, ducum, agminum cae- 10
dem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universorum aut animo adsequi queat
25 aut oratione conplecti? Propemodum saeculi res in unum illum diem, pro, fortuna cumulavit. Alii qua 11
brevissimum patebat iter, alii devios saltus et ignotas sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles inplica-
30 bantur. Deinde misericordia in metum versa, qui 12
sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis praecipue fatigatos et saucios perurebat,

1. *nimirum, without doubt.* 5. calcaribus, *spurs.* 26. pro, interjection, ah! 28. calles *paths.*